

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

Sexuální chování dospívajících v online prostoru

Bakalářská práce

Jméno: Iveta Janouškovcová

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Špráchalová, Ph.D.

Oponent práce: doc. PhDr. Iva Jedličková, CSc.

Hradec Králové

2021

Zadání bakalářské práce

Autor: Iveta Janouškovcová

Studium: P17K0201

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Název bakalářské práce: **Sexuální chování dospívajících v online prostoru**

Název bakalářské práce AJ: Adolescent Sexual Behaviour online

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá adolescenty a jejich sexuálním chováním v internetovém prostoru. Popisuje sexuální vývoj dospívajících a dále se zaměřuje na rizikové sexuální chování ve virtuálním prostředí, prostředky, jakými je realizováno, jeho problematiku a možné následky. V bakalářské práci je obsaženo výzkumné šetření kvalitativního charakteru, je využita metoda tématické analýzy. Cílem práce je zkoumat vlastní zkušenosti dospívajících s danou tématikou.

JONÁŠOVÁ, Iveta a SIRIUS. Rizikové sexuální chování [Rizikové chování dítěte]. In: Šancedětem.cz [online]. Praha: Sirius, 2011-, publikováno: 15. 4. 2012, aktualizováno: 3. 11. 2013 [cit. 2014-03-09]. ISSN 1805-8876. Dostupné z: /cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-ditete/rizikove-sexualni-chovani.shtml. NIELSEN SOBOTKOVÁ, Veronika a kol. Rizikové a antisociální chování v adolescenci. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). 152 s. ISBN 978-80-247-4042-3. ROZEHNALOVÁ, Marcela. Co se skrývá za sexem dospívajících?, aneb, Prevence rizikového sexuálního chování mládeže a jeho následků. Praha: CEVAP, 2005. 146 s. ISBN 80-902898-8-6. SALEH, Fabian; GRUDZINSKAS, Albert, Jr.; JUDGE, Abigail. Adolescent Sexual Behavior in the Digital Age: Considerations for Clinicians, Legal Professionals and Educators. New York: Oxford University Press, 2014. 384 p. ISBN 978-0199945597. ŠEVČÍKOVÁ, Anna a kol. Děti a dospívající online: Vybraná rizika používání internetu. Praha: Grada, 2015. Psyché (Grada). 184 s. ISBN 978-80-347-5010-1.

Garantující pracoviště: Ústav sociálních studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Špráchalová

Oponent: doc. PhDr. Iva Jedličková, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 13.2.2019

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury, které jsem uvedla.

V Plzni 28. dubna 2021

Iveta Janouškovcová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí práce, Mgr. Lucii Špráchalové, Ph. D., za její trpělivost, lidský přístup a všechny cenné rady. Děkuji také všem respondentům, kteří se podíleli na mém výzkumném šetření a své rodině a nejbližším, kteří nemohli být vzhledem k epidemické situaci fyzicky při mně, ale jejich podpora byla přítomná.

Anotace

JANOUSHKOVCOVÁ, Iveta. *Sexuální chování dospívajících v online prostoru*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2021. 62 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá adolescenty a jejich sexuálním chováním v internetovém prostoru. Popisuje sexuální vývoj dospívajících a dále se zaměřuje na rizikové sexuální chování ve virtuálním prostředí, prostředky, jakými je realizováno, jeho problematiku a možné následky. V bakalářské práci je obsaženo výzkumné šetření kvalitativního charakteru, je využita metoda tematické analýzy. Cílem práce je zkoumat vlastní zkušenosti dospívajících s danou tematikou.

Klíčová slova: sexuální chování, rizikové chování, kybersex, online, dospívající, tematická analýza

Anotace

JANOŠKOVCOVÁ, Iveta. *Adolescent sexual behaviour online*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2021. 62 pp. Bachelor Degree thesis.

This bachelor degree thesis examines adolescents and their sexual behavior online. It describes the sexual growth and development of adolescents with focus on risk sexual behaviour online, the means, that are used for it, its problematics and possible consequences. This thesis includes a qualitative research that uses thematic analysis. The objective of this thesis is to examine actual personal experiences of teenagers with risky sexual behaviour online.

Key words: sexual behaviour, risk behaviour online, cybersex, adolescents, thematic analysis

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská závěrečná práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:

Podpis studenta:

Obsah

Úvod	9
1 Dospívající a dospívání	11
1.1 Biologické faktory dospívání	11
1.2 Psychologické faktory dospívání	13
1.3 Sociální faktory dospívání.....	14
2 Sexuální chování	15
2.1 Sexualita a sexuální vývoj.....	15
2.2 Rizikové sexuální chování	20
2.3 Příčiny a faktory rizikového sexuálního chování.....	21
2.4 Rizikové sexuální chování na internetu	24
3 Internet a sociální média	26
3.1 Historie internetu a sociálních sítí	26
3.2 Seznamovací aplikace a sociální sítě	27
3.3 Kyberbezpečnost a kyberkriminalita.....	30
3.4 Současný výzkum v České republice	33
4 Tematická analýza zkušeností dospívajících se sexuálním chováním online	38
4.1 Záměr výzkumného šetření a výzkumné otázky	38
4.2 Metoda sběru dat	39
4.3 Výzkumný soubor	41
4.4 Metoda vyhodnocení dat	47
4.5 Výsledky analýzy	49
Závěr.....	57
Seznam použité literatury	58

Úvod

Internet je dnes u většiny populace běžnou součástí života. O tom, co tento fenomén lidem dal a vzal, se vedou dlouhé diskuze. Pro mnohé z nás je to pomocník při práci i studiu, pro jiné zdroj zábavy, informací a také komunikační prostředek s blízkými i s neznámými lidmi. Internet s sebou přinesl mimo jiné právě usnadnění komunikace. A to zejména díky nejrůznějším sociálním sítím, které jsou dnes fenoménem. Rozvoj sociálních sítí nastal v polovině 90. let minulého století v USA. Tyto sítě měly sloužit především studentům jako komunikační prostředek.

Moderní informační technologie jsou dnes mladou generací hojně využívány a usnadňují plnění školních povinností, komunikaci s přáteli a spolužáky. Internet pro mladé lidi představuje rychlý zdroj informací a zábavy v jakoukoliv dobu. Internetová komunikace však s sebou přináší i jistá rizika, se kterými je třeba počítat. Zejména pro děti a mladé lidi může být internet velmi nebezpečný. Při nakládání s osobními informacemi je třeba jednat velmi obezřetně. V tomto ohledu je velmi důležitá role rodičů a pedagogů, kteří by neměli podceňovat význam prevence a seznamovat děti s pravidly bezpečného používání internetu. Jak uvádí Krčmářová, v dnešní době mají děti a mladí lidé snadnější přístup k moderním technologiím a tyto technologie mají velký vliv na jejich vývoj. (Krčmářová, 2012, s. 21)

V následujících kapitolách se věnuji věkové skupině dospívajících, na které se tato práce zaměřuje. Kapitoly obsahují vymezení a charakteristiku této skupiny, pojednávají také o dospívání jako nevyhnutelné fázi života, a o tom, co je pro ni typické z hlediska různých přístupů. V otázce vývoje jedince se – vzhledem ke zvolenému tématu – tato práce věnuje především vývoji přirozené lidské sexuality. Dále se práce věnuje problematice sexuálního chování mladistvých, rizikového sexuálního chování a tomu, jaké jsou projevy tohoto chování na internetu a na sociálních sítích. Následující kapitoly se zaměřují také na internet a sociální média, na jejich historii a aktuální trendy a témata.

Součástí této bakalářské práce je také výzkumné šetření, které se věnuje zkušenostem se sexuálním chováním v online prostoru, přičemž výzkumný soubor respondentů tvoří dospívající. Výzkumné šetření se dotýká problematiky přílišného sdílení na internetu, kyberšikany a dalších subtémat rizikového chování a jeho důsledků. Internet, sociální média a technologie s nimi spojené se vyvíjí tak rychle, že jim sotva stačíme. Mojí domněnkou je, že

tato skutečnost vytváří ideální živnou půdu pro vznik negativních, patologických jevů, kterým nestíháme včas předcházet, protože jsme se svým poznáním vždy o krok pozadu. Mým záměrem je v rámci výzkumného šetření zkoumat souvislost mezi nedostatečnou informovaností dětí a dospívajících, tudíž zároveň nedostatečnou prevencí rizikového sexuálního chování, a negativními zkušenostmi odehrávajícími se v online prostoru, které zároveň mají sexuální kontext.

1 Dospívající a dospívání

Vzhledem k tématu této bakalářské práce jsou zkoumanou skupinou především dospívající. Přesné věkové rozmezí dospívání se u různých autorů liší. Dle Vágnerové (2000, s. 209) trvá přibližně od 11 do 20 let věku.

„Dospívání neboli adolescence, je pomyslným mostem mezi dětstvím a dospělostí. Jedná se o životní období, kdy dochází k hlubšímu uvědomování sebe sama a formování identity člověka. Dochází ke komplexní životní proměně, která se týká všech složek osobnosti.“ (Vágnerová, 2000, s. 209)

Nejčastěji se období dospívání dělí na období pubescence a adolescence. Pubescencí nazýváme zhruba první polovinu z dospívání, tedy 11. – 15. rok; samozřejmě platí, že se toto může individuálně lišit, a to především kvůli genetice. (Vágnerová, 2000, s. 209). Období adolescence vymezuje Vágnerová jako období od 15 do 20 let života jedince, s tím, že existuje určitá variabilita v oblasti psychické, sociální, a částečně také v oblasti somatické. (Vágnerová, 2000, s. 253). Mackova publikace „Adolescence“ (1999) se soustředí na specifikaci adolescence mnoha různými přístupy, které dovolují toto období zkoumat především z hlediska sociálního a psychologického. V této kapitole se blíže věnuji právě rozdílným faktorům dospívání.

1.1 Biologické faktory dospívání

Dospívání začíná tzv. pubertou, kdy dochází k fyzickému zrání. Hlavní změny, ke kterým dochází z hlediska fyzického, jsou vývoj sekundárních pohlavních znaků, ukončení růstu dalších tělesných orgánů a znaků – tedy celkový vývoj kostry a proměna fyzické konstituce, a dále také dozrání a postupné navození dospělé funkce nadledvin, vaječníků a varlat. (Hejčmanová a kol., 2003, s. 17)

Sekundární pohlavní znaky se hodnotí podle Tannerovy stupnice. (podle Marshall, Tanner, Arch Dis Child, 1970, s. 13 in Hejčmanová a kol., 2003, s. 19-20) U chlapců jsou popsány následující znaky:

- G1 – preadolescentní testes;
- G2 – zvětšování testes a skrota;

- G3 – zvětšování penisu (hlavně do délky); další zvětšování testes a skrota
- G4 – zvětšování penisu (hlavně do šířky), vývoj glans penis; další zvětšování testes a skrota, kůže skrota dále tmavne
- G5 – genitálie dospělé velikosti a tvaru.

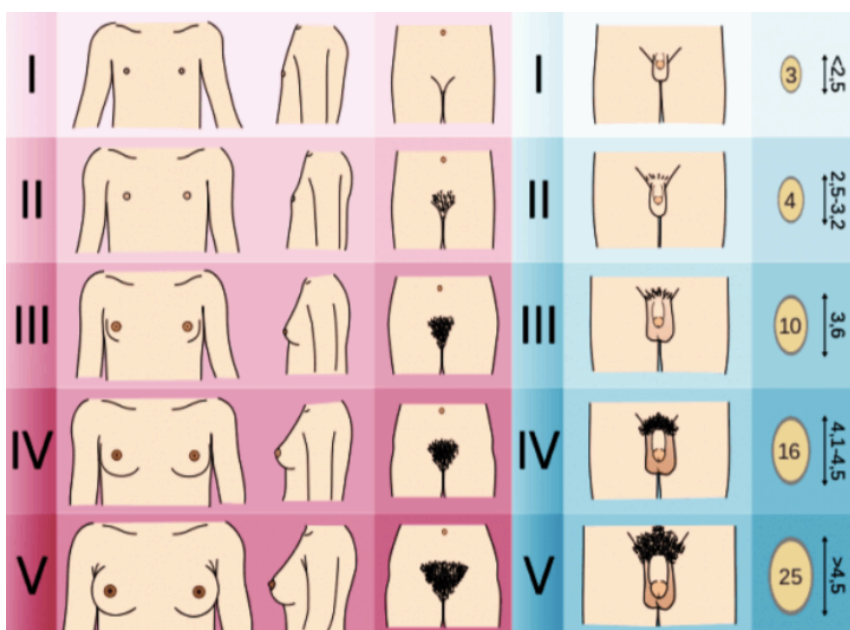
Tannerova stupnice pro vývoj prsů u dívek:

- M1 – preadolescentní mamma puerilis; jen elevace bradavky
- M2 – stádium poupěte;
- M3 – zvětšování a elevace dvorce;
- M4 – bradavka a dvorce vystupují nad úroveň prsu;
- M5 – zralé stádium.

Hodnocení pubického ochlupení (platí pro obě pohlaví):

- P1 – preadolescentní, žádné ochlupení;
- P2 – sporý nárůst dlouhého, slabě pigmentovaného chmýří, rovné nebo mírně zvlněné, hlavně u kořene penisu nebo podél labií;
- P3 – tmavší, hrubší a více vlnité ochlupení, šíří se řídce přes symfýzu;
- P4 – ochlupení adultního typu, plocha ochlupení je ale menší než v dospělosti;
- P5 – adultní ochlupení v množství i kvalitě.

(Hejzmanová a kol., 2003, s. 19-20)

Obrázek č. 1: Znáznornění Tannerovy stupnice. Ilustrace: Michał Komorniczak

Mezi další změny patří vývoj mozku. Mozek se stále vyvíjí a roste, mění svou strukturu i funkčnost. K velkým změnám dochází u prefrontální mozkové kůry, kdy se mění šedá i bílá. K tomuto dochází počátkem adolescence, jeho závěrem má pak dospívající méně neuronálních spojení, než měl jako dítě, ale zato jsou specializovanější a efektivnější. (Nielsen Sobotková a kol., 2014, s. 28)

1.2 Psychologické faktory dospívání

V období pubescence dochází k započatí přechodu od dětství k dospělosti, tedy i od výchovy rodičů k větší sebevýchově, od závislosti na někom k samostatnosti. Kvůli vnitřním změnám dochází jak ke konfliktu v sobě samém, tak i k rozporům s ostatními, často s rodiči a jinými osobami v pozici autority. Dospívající začíná jinak vnímat sám sebe a své sociální role. Zvyšují se jeho obavy o školní prospěch, především na přelomu pubescence a adolescence je velkým tématem profesní orientace. (Vašutová, 2005, s. 58)

G. S. Hall, který je někdy označován jako „otec adolescence“, přirovnával toto období k tomu, že se člověk znovu narodí. Jako by se nanovo učil vnímat, cítit, vyjadřovat se – svět je stejný, a přece úplně jiný. Hall adolescenci líčí jako fázi života naplněnou idealismem a novým

poznáváním emocí, turbulencí, jež otřese životem i naší kontrolou nad ním, až se téměř nemůžeme ovládat, jak moc se toužíme poddat novým pocitům. Popisuje ji také jako „*nevyhnutelný a dramatický střet protikladných tendencí v člověku*“. (in Macek, 2013, s. 17)

Čačka říká, že období dospívání je přechodem od vnitřní dočasně neuspořádané impulzivity, až k sebeovládané a sebeusměřující emocionalitě zralé a kultivované dospělosti. Dospívající nemá jasno ve svých pocitech, své prožitky nemusí umět pojmenovat, často se nevyzná sám v sobě a jeho reakce jsou nepředvídatelné. Může se navíc stydět a obávat se posměchu nebo nepochopení ze strany svého okolí. (Čačka, 2000, s. 137)

U dospívajících se dále objevuje emocionální rozkolísanost a proměnlivost. Dochází ke střídání různých protichůdných citových reakcí (např. soucit – krutost, zaujetí – znechucení, horečná aktivita – rezignace, aj.). Stejně tak dochází ke změně citových stavů. Jedinec například rychle přejde od radosti k smutku. Specifické projevy emocionality jsou zapříčiněny fyziologickými změnami a sociálními vlivy okolí, ale také subjektivním zpracováním. (Čačka, 2000, s. 138)

Dochází také k nestabilitě orientace. To se projevuje například střídáním zájmů nebo přechodem od egocentrizmu k altruismu. Dle autora tato skutečnost vyplývá z neustálenosti bazálních struktur autoregulace (*cílů, postojů, sebepojetí či hodnot*). Jedinci jsou citlivější na kritiku, obzvláště na nespravedlnost. Tato nestabilita souvisí kromě dosavadních zkušeností i na aktuální reakci okolí – zejména rodičů a jiných autorit, vrstevníků, aj. Dospívající se vůči okolí bojí projevit své city, i když mohou mít silnou potřebu kontaktu s nimi, jejich uznání apod. Mladý člověk se s rodinou identifikuje, ale zároveň se od ní také odpoutává. (Čačka, 2000, s. 140)

1.3 Sociální faktory dospívání

Vágnerová (2000, s. 347) uvádí, že v období mladší adolescence dochází ke změnám mezilidských vztahů. Dospívající odmítá nadřazenost autorit, jako jsou například rodiče nebo pedagogové. O rozhodnutích autority diskutuje a hledá jiné možnosti. K dospělým lidem bývají adolescenti netolerantní, vyžadují rovnoprávnost apod.

V boji za svou nezávislost dospívající často posouvají hranice, někdy i způsobem chování, které je rizikové. Nielsen Sobotková (2014, s. 9) uvádí, že většina dospívajících si

touto fází projde s tím, že zažije alespoň jednu formu antisociálního či rizikového chování. Naštěstí to ale u většiny s uzavřením období dospívání skončí. (Nielsen Sobotková a kol., 2014, s. 9)

Sociální skupiny, které ovlivňují osobnostní rozvoj jedince, jsou rodina, škola, volnočasové instituce a vrstevnická skupina. (Vágnerová, 2000, s. 248) V rodině mohou začít vyplouvat na povrch závažnější témata, např. neshody rodičů. V sociální sféře je významný vliv vrstevníků, kdy každá generace má své trendy nejen v oblékání, ale také v chování, ve kterém se navzájem napodobují, v idolech, které uznávají, nebo např. v slangu. (Vašutová, 2005, s. 76–78)

V období adolescence dochází k zahájení sexuálního života, ovšem u těchto mladých lidí jde spíše o nepravidelný sexuální život, který má ale velký význam, jelikož se promítá do oblasti vývoje jak emočního, tak i sociálního. (Vašutová, 2005, s. 18)

Vrstevníci jsou důležitým faktorem ovlivňujícím jedincovo chování. V tuto dobu, kdy se utváří jeho identita, názory a návyky, jsou vrstevníci útočištěm, jedinec se u nich cítí pochopen. Snadněji přejímá jejich pohled na svět. (Potard et al, 2008, online)

2 Sexuální chování

Tato kapitola se věnuje sexuálnímu chování mladistvých a také příčinám a faktorům rizikového sexuálního chování. Než se k těmto pojmům přesuneme, navážeme na předchozí kapitulu, která byla zaměřena obecněji na vývoj dospívajícího, touto podkapitolou věnovanou vývoji sexuálnímu.

2.1 Sexualita a sexuální vývoj

Pro tuto práci je důležité věnovat se konkrétněji sexuálnímu vývoji jedince. Abychom lépe pochopili lidskou sexualitu, je nutné začít od začátku. Díky Sigmundu Freudovi víme, že lidská sexualita se utváří prakticky od okamžiku, kdy se narodíme. Je dobré pamatovat na to, kde všechno začíná, a na to jak důležité je si jednotlivými fázemi a obdobími projít, aby byl výsledkem dospělý jedinec s kladným vztahem ke svému tělu, své sexualitě i k sexu samotnému.

Ve společnosti neradi skloňujeme slova jako „sex“ se slovem „dítě“ v jedné větě, pravdou ale je, že sexualita je lidská přirozenost, a to už u dětí. Sigmund Freud prohlásil, že *„V každém člověku je od narození sexuální pud – libido – potřeba, jejíž ukojení je prováděno určitými pocity rozkoše podobně jako ukojení hladu. Zárodky sexuálních hnutí existují už u novorozeňat.“* Až právě Freud změnil výklad pojmu sexualita, který do té doby byl spojovaný jen s fyzickým aktem a funkcí pohlavních orgánů. Popřel tehdejší zažitý názor, že člověk až do dospívání sexualitu prakticky žádnou nemá a začal ji popisovat mnohem komplexněji. (Freud in Berger, Brzek, 1993, s. 26)

Freud rozdělil sexualitu u dětí do tří fází, v závislosti na vyzrálosti dítěte. První je **fáze orální**, kdy jsou erotogenní zónou ústa. V této fázi je miminku potěchou matčino prso – kromě toho, že mateřské mléko je pro něj zdrojem výživy, užívá si také sání a cumláni prsu. Podobně má rádo také sání a cumláni kojenecké lahve či dudlíku, vlastního palce nebo i hračky. (Berger, Brzek, 1993, s. 27)

V dospělosti se pozůstatky z orální fáze mohou projevat zálibou v dalších činnostech, které souvisí s ústy – může to být např. záliba v konzumaci jídla a pití. Berger a Brzek (1993, s. 27) ve své publikaci zmiňují, že někdy můžeme pozorovat spojitost tohoto vyhledávání slasti v jídle a pití u lidí, kteří nejsou příliš úspěšní ve svém sexuálním životě a mezilidských vztazích. Orální fáze je také důvodem, proč je nám příjemné líbání.

Druhá fáze se nazývá **fáze anální**, týká se tedy řitního otvoru a jeho okolí. Dítě prožívá pocity slasti při vyprazdňování a zadržování stolice a podobně také s močí. Nastává ve druhém roce života a je to pro dítě důležitý bod zlomu. Zjišťuje, že na základě toho, zda se vyprázdní či naopak moč či stolicí dokáže zadržet, je za své činy buď chváleno či káráno, zažívá stud a pocit hanby. (Vašutová, 2005, s. 17) Případná gratifikace nebo kárání přichází hlavně od osob, na které je nejvíce citově vázáno, nejčastěji jeho rodičů – v této fázi se od nich může osamostatňovat, nebo se naopak udržovat v závislosti. Prvně rozeznává, že jsou na něj kladeny nějaké požadavky a že svět má svůj řád, určitá pravidla. (Berger, Brzek, 1993, s. 28)

I tato fáze má své pozůstatky i v dospělosti. Může přetrvat přímo jako slast při vyprazdňování nebo se může projevit v sexuálním životě jako záliba v análním sexu. Freud měl ve spojení s anální sexualitou dokonce teorii, že s ní souvisí některé povahové vlastnosti lidí. Pojmenoval to jako anální charakter a definoval ho takto: *„jedinci se vyznačují*

tvrdohlavostí, spořivostí, pořádkumilovností, sklonem ke sběratelství a obdivem ke statistice“.
(Berger, Brzek, 1993, s. 28)

Třetí a poslední fáze souvisí s pohlavními orgány a říká se jí **fáze falická**. Dítě se začne seznamovat se svým tělem a objevuje pocity slasti, spojené s citlivostí žaludu penisu u mužů a poštváčku u žen. Rádo tuto oblast prozkoumává a experimentuje s ní, aniž by se za to stydělo, protože tomu zatím nebylo naučeno. Pokud dítě tomuto dráždění věnuje zvýšenou pozornost, objevuje se tzv. dětská onanie. Ta může být zdrojem diskomfortu pro jeho rodiče či učitelky, ale sama o sobě není nepřirozená a nevede k žádným sexuálním poruchám. Pokud má dospělý z nějakého důvodu nutkání proti tomuto chování dítěte zakročit, mělo by tak být učiněno podobně, jako to je u anální fáze dětské sexuality, tedy vysvětlit dítěti že jsou určité situace a místa, kdy je toto počínání nevhodné a nemělo by se mu věnovat. Nejlepší je snažit se rovnou odvést pozornost dítěte jinou aktivitou. (Berger, Brzek, 1993, s. 28)

V této fázi může dítě navázat jakýsi platonicky erotický vztah se svým rodičem a začít žárlit na jeho partnera. Tyto jevy také pojmenoval Sigmund Freud, u chlapců to je Oidipovský komplex a u dívek Élektrín komplex (názvy jsou odvozené od postav z řeckých bájí). Chlapec může tedy zpočátku chtít matku pouze pro sebe, žárlí na otce a chová se k němu odtažitě, naopak je tomu pak u dívek. Překonáním tohoto komplexu se pak nakonec chlapec ztotožňuje se svým otcem a dívka se svou matkou a začnou následovat jejich vzory a napodobovat jejich způsoby chování. Utváří se tak jejich pohlavní identita. (Berger, Brzek, 1993, s. 29)

Uvádí se, že tyto fáze končí před pátým rokem věku a je to také část života nazývaná jako **pregenitální období**. Po něm přichází **období latence**, kdy jsou sexuální projevy dítěte jen velmi nenápadné. Zážitky předchozího období si dítě nepamatuje, ale jsou v něm zachovány a jsou důležitou součástí jeho sexuální identity. Po období latence už následuje **období genitální**, v době puberty pomalu započíná jeho dospělá sexualita. (Berger, Brzek, 1993, s. 29)

Dospělá sexualita

Doba, kdy dítě přichází do puberty, je plná změn a zásadně ovlivňuje celý jeho život. Změny na sobě pozoruje jak uvnitř, tak i navenek na svém fyzickém těle. Z biologického hlediska dospívání tělo velmi mění. Vlivem hypotalamu dochází k neurosekreci gonadoliberinu¹ (GnRH) a to zapříčiní sekreci gonadotropinů² FSH a LH, které se následně krví dostávají do pohlavních žláz, u dívek do vaječnicků, u chlapců do varlat. Tam se díky nim zvýší tvorba pohlavních hormonů – estradiolu a testosteronu a nastává gametogeneze, při které jaderným dělením (meiózou) vznikají pohlavní buňky. Následkem je vývoj vnitřního a zevního genitálu a sekundárních pohlavních znaků. (Weiss, 2010, s. 94)

Tyto významné změny spadají do fáze **rané adolescence**, která připadá zpravidla na období mezi 13. a 15. rokem. Tělesné změny, které nastávají, jsou nečekané a dospívajícího mohou zaskočit. Nejsou to jen fyziologické změny, které samy o sobě jsou náročné, ale mění se vše. Pubescence ovlivní mozek, citové prožívání, probudí nové dospělé sexuální prožívání, tak, jak ho doposud člověk nepoznal. S pubertou přichází nové zkušenosti, jako například u chlapců poluce (či u dívek menstruace, kterou pak v pravidelných cyklech budou prožívat až do doby klimakteria (přechodu). (Weiss, 2010, s. 99-100)

V tomto období si dívky a chlapci mnohem více všímají svého vzhledu, začínají více dbát na svou úpravu. Také je to často doba, kdy zažijí svůj první opravdový polibek. Začínají si uvědomovat vlastní identitu a svou roli ve společnosti. Jejich nové citové prožívání je přiměřené změnám, které tak náhle přišly – trochu zbrklé, bezmyšlenkovité, bez větší schopnosti kontroly a kritiky. (Weiss, 2010, s. 99)

¹ Gonadoliberin je hormon produkováný buňkami hypothalamu, který následně stimuluje buňky adenohypofýzy k sekreci pohlavních hormonů folikuly stimulujícího hormonu (FSH) a luteinizační hormon (LH).

² Gonadotropin je jakýkoliv savčí hormon, který stimuluje vývoj pohlavních orgánů (gonád). Obecně tyto hormony navozují v těle vývoj pohlavních buněk a stimulují produkci dalších pohlavních hormonů (steroidů).

Následující období **střední a pozdní adolescence** nastává asi od 16. roku výše. Tělesné změny jsou ukotveny v ustáleném obraze toho, jak se jedinec vnímá, hormony jsou v rovnováze. I citová vyspělost už je na vyšší úrovni a roste touha po důvěrnějším vztahu. Více se rozvíjí smysl pro partnerské soužití, touha po větším osamostatnění od primární rodiny a pomalu se může probouzet již i touha založit rodinu vlastní. Z hlediska sexuální aktivity dochází k uspokojování masturbací nebo partnerským sexem či jinými sexuálními praktikami. (Weiss, 2010, s. 99-100, Vágnerová, 2000, s. 219)

Jak už jsem zmínila v úvodu kapitoly, neměli bychom podceňovat důležitost jednotlivých období a toho, co pro celkový vývoj znamenají. Zároveň největší apel bych si touto cestou dovolila klást na bedra všem rodičům, pedagogům a vychovatelům. Tedy všem, kteří mají možnost dospívající ve svém okolí informovat a pozitivně na ně působit. Je nezbytné nebát se o sexu mluvit. Není to „sprostá“ či „nečistá“ součást našich životů, ale lidská přirozenost, díky které se lidstvo rozmnožuje a vyvíjí. Nesmíme předstírat, že rizikové sexuální chování a rizika plynoucí z jejich neinformovanosti neexistují. Nesmíme čekat, že se před nimi ochrání sami, že mají nějaký skrytý instinkt pro nebezpečí.

Pro dospívajícího je často těžké překonat stud a začít s dospělými debatu o sexu a sexualitě. Bohužel je na tom často stejně i druhá strana – na které je nejčastěji rodič, vychovatel či vyučující, a z mé osobní zkušenosti je někdy tato jejich nevole tak silná, že neplní svoji zodpovědnost a raději mlčí. Pokud se ale tomuto tématu jako dospělí záměrně vyhýbáme, vytváříme jisté tabu, které může být pro teenagera o to více fascinující a atraktivní.

Kromě zmíněného dochází k tomu, že k přenosu informací dochází především mezi samotnými vrstevníky a zároveň sílí riziko tzv. „peer-pressure“ (= nátlak vrstevníků), neboli „když to dělají všichni kamarádi, měl bych to dělat taky“.

Pokud se dospělý, který má na dospívajícího vliv, vyhýbá konverzaci o sexu, před ničím ho tím nechrání a rozhodně tím nedocílí toho, aby se dospívající o sex nezajímal, spíš naopak. Dopouští se toho, že přenechá prostor fantazii a mylným představám z knih a filmů, aby v myslích dospívajících nahradily místo, kam patří faktické informace, a pokřivily jejich vnímání sexu a intimity. (Augustyn, 2005, s. 27)

Rozehnalová (2005, s. 27) uvádí, že důsledky předčasného sexuálního chování nejsou vždy snadno rozpoznatelné, ale o to mohou být závažnější. Zklamání spojená s předčasnou sexuální aktivitou nesou o něco hůř většinou dívky, které emocionální aspekty vztahu vnímají o něco intenzivněji, a negativní zkušenost pro ně může být traumatizující. Toto trauma se může následně podepsat na vývoji budoucích vztahů.

Jelikož dospívající bez sexuální výchovy vidí pouze projevy sexuality, dochází k odtržení tělesné stránky od té citové a vztahové, což může vést k rizikovému sexuálnímu chování a zmatení v jeho sexuální identitě. Debaty o sexu v kruhu vrstevníků se pak vyznačují odosobněním. (Augustyn, 2005, s. 28)

2.2 Rizikové sexuální chování

Jestliže pozorujeme u dítěte či dospívajícího nezvyklé sexuální chování, je dobré mít se na pozoru, věnovat mu zvýšenou pozornost a při přetrvávajících potížích vyhledat radu odborníka. Zároveň si musíme dát pozor na problém „labellingu“, tedy abychom danému jedinci nepřihlíželi nálepkou, která mu nepřísluší, a nenadělali tím ještě škody na jeho psychickém zdraví. Pokud se jedná o dítě, může se často jednat pouze o dětskou zvědavost a potřebu experimentovat, o kterých už jsem se zmiňovala. Pokud setrváváme v mezích zvědavých otázek, pozorování, svlékání, bude nejspíš stačit obyčejné poučení o vhodném a nevhodném chování. (Weiss, 2010, s. 106)

Dospívající a mladiství jsou ovšem trochu jiná kapitola. Pochopitelně již mají vyvinutější schopnost posoudit, zda je jejich chování vhodné, zda není někomu nepříjemné. Vyšší by měla být i jejich teoretická informovanost. Za rizikové sexuální chování můžeme považovat předčasný začátek pohlavního života, promiskuitu, nadprůměrně častý pohlavní styk, styk bez použití ochrany – především kondomu, který jako jediný kromě toho, že brání početí, zároveň chrání proti pohlavním nemocem.

U dospívajících jsou často s rizikovým sexuálním chováním spojeny další sociálně patologické jevy jako nadměrná konzumace alkoholu, kouření, užívání drog, zanedbávání školních povinností, agresivita, delikvence. Projevy rozvoje sexuální deviace, které nás mohou upozornit na to, že něco není v pořádku, mohou být právě agresivita vůči dalším lidem nebo

zvířatům, sexuální obtěžování, neobratnost v navazování vztahů, porucha či absence empatie, atypický sexuální vývoj, sebepoškozování, a další. (Jonášová, 2020, online)

2.3 Příčiny a faktory rizikového sexuálního chování

Pokud chceme být schopni sexuálnímu rizikovému chování předcházet, tedy snažit se o jeho prevenci, je nutné pátrat po tom, kde jsou jeho příčiny. Můžeme se podívat na dělení Jonášové (MSMT-1999/2015), která vytyčuje rizikové faktory a ve spojitosti s nimi protektivní faktory, jimiž jsou správná prevence oněch rizik, či způsoby, jak s nimi pracovat.

Rizikové faktory	Protektivní faktory
Rodinné prostředí (špatná sociální či ekonomická situace, partnerské problémy rodičů).	Práce s rodinou, vyhledání odborné pomoci k řešení konkrétních problémů.
Výchova (příliš striktní nebo naopak přílišná volnost dítěte, rodiče nevěnují dítěti dostatek času).	Možnost vytvořit pozitivní vztah s dospělým alespoň ve škole, tedy ve vztahu žák – učitel, může se naučit dodržování pravidel.
Prožité trauma (nehoda, úmrtí blízké osoby, syndrom CAN, obtěžování, nemoc blízkého člověka).	Pomůže otevřená komunikace a odborná pomoc psychoterapeuta. Zároveň je nutné respektovat hranice dítěte.
Handicap – ať už tělesný, mentální či sociální (např. je-li dítě z minoritní společenské skupiny).	Výchova k respektu a toleranci, vzdělávat děti o rasismu a xenofobii.
Riziková místa (špatně osvětlená místa, místa s malou koncentrací lidí, slepé uličky, kde není úniku).	Učit děti o těchto místech, jak se chránit a bránit, pokud se na nich ocitnou, a nejlépe je učit, aby se jim úplně vyhýbaly.
Přístup k pornografii nebo k filmům a jiné tvorbě s násilným obsahem.	Pomoci najít dítěti zájmové činnosti přiměřené jeho věku.

Tabulka č. 1: Rizikové a protektivní faktory ve vztahu k sexuálnímu chování podle Jonášové. (Rizikové sexuální chování, MSMT-1999/2015)

Příčiny rizikového sexuálního chování ale obecně dělíme nejčastěji na biologické, psychologické, sociální a behaviorální.

Biologickým faktorem, který rizikové sexuální chování ovlivňuje, je samotné dospívání. Dospívání a proces puberty jsou tedy faktory, které svojí podstatou a se všemi svými náležitostmi jsou pro člověka náročným obdobím. Jak už bylo zmíněno v předchozích podkapitolách o sexuálním vývoji, dospívání je jedním z nejnáročnějších období v našem životě, kvůli velkým zásadním změnám, kterými procházíme.

V dospívání pomalu přecházíme z dětství do dospělosti, mění se vnímání nás samotných i jiných lidí, zvláště opačného pohlaví, dochází k prvním sexuálním zkušenostem, prvním vážným důvěrným vztahům, utváříme si osobnostní rysy, které už si ponese do dospělosti jako téměř neměnné.

První vztahy ale bývají zbrklé a intenzivní. Pohání je především zvědavost a touha konečně „to“ zažít. Následující první zklamání mohou být pro dospívajícího zdrcující a prožívá je velmi emotivně. Stejně tak první sexuální zážitky bývají ještě neohrabané a často neodpovídají zkresleným představám, které jim předcházely. Můžeme zaznamenat i sklony k promiskuitě, kde pak hrozí nebezpečí nákazy pohlavní nemocí nebo nechtěné těhotenství. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 117)

Sociální faktory pocházejí velkou měrou z rodinného prostředí. Jak už bylo zmiňováno v přehledu od Jonášové (1999/2015), působícími faktory jsou zde rodinné vztahy, partnerský vztah mezi rodiči, případně problémy ve vztahu dítěte s jedním nebo s oběma rodiči, dále sociální a ekonomická situace rodiny. Čas a chuť rodičů věnovat se dítěti a věnovat mu patřičnou pozornost, správná výchova, zajištění vhodného prostředí, kde dítě může růst, vyvíjet se, učit se a tvořit.

Rodinné prostředí, které je harmonické, plné podpory a porozumění, a kde funguje otevřená komunikace, je prospěšné pro zdravý sexuální vývoj jedince a vede k prevenci předčasného sexuálního života. (Bersamin, 2008, online)

Sociální působení může být z velké části také ve školním prostředí. Zvláště u dospívajících bývá vliv jejich vrstevníků větší než vliv rodiny, jelikož součástí puberty je často vzdorovitost vůči rodičům a dalším autoritám. Vztahy se spolužáky a dalšími vrstevníky jsou většinou pro člověka první zkušeností s blízkým vztahem s další osobou mimo jeho rodinu. (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 62)

Z **psychologického** hlediska jsou pro nás důležité typické průvodní jevy dospívání – díky prudkým změnám hladin hormonů jsou pocity vzrušení nové, jiné, chování je neustálené, člověk je v té době sám ze sebe zmatený. Je přecitlivělý, může trpět úzkostmi, náhlými změnami nálad, podrážděností. (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 118)

Mluvit o duševním zdraví není vůbec jednoduché, ani s našimi nejbližšími. Dospívání je velká změna a může s sebou přinést mnoho zmatku, který dospívající neumí zpracovat. Poradit se s rodičem či vyučujícím je mu ale příliš trapné.

Faktorem psychologickým může být změna vnímání sebe sama. Naše sebevědomí, nebo naopak jeho nedostatek, se může projevit ve výběru našich partnerů, v tom, jestli si budeme stát za svými rozhodnutími či zda snáze podlehneme nátlaku druhé osoby. Na základě dosud nabytých vědomostí a zkušeností se domnívám, že ego a sexuální aktivita spolu úzce souvisí a ovlivňují jak výběr partnera, tak i frekvenci sexuálních styků a sexuální praktiky, ke kterým jsme svolní.

Jako **behaviorální** faktory chápeme převážně rizikové chování, jehož následkem pak může být sexuální rizikové chování, a tak spolu souvisí. Zmiňované psychologické faktory mohou mimo jiné často vést k rizikovému chování obecně – např. k sebepoškozování nebo k agresi vůči ostatním, k užívání alkoholu a drog, kouření, vandalismu, potažmo až k delikvenci či trestné činnosti. Jak z důvodu psychických problémů, tak i následkem zmíněného chování, může dojít k rizikovému sexuálnímu chování. Není výjimkou, že pod vlivem alkoholu či drog dochází k pohlavnímu styku, přičemž je v tomto případě větší pravděpodobnost, že nebude použita ochrana a že k němu může dojít s partnerem, kterého člověk nezná dobře anebo dokonce vůbec. (Macdonald, 2020, online)

Podle Weisse (2010, s. 101) můžeme na souvislost technologie se sexualitou nahlížet ze tří teoretických pohledů: z hlediska technologie a účinnosti, odcizení a depersonalizace,

technologie a moci. Technologie nám pomáhají dosáhnout vytyčených cílů rychleji a přesněji, a tak značně zvyšují naši efektivitu. Z hlediska ekonomického pak logicky hrozí, že stroje nahradí lidi natolik, že nebude dostatek pracovních příležitostí. Podobné obavy už dnes můžeme mít i z hlediska sociálního, obzvlášť v době, kdy technologie došly k vynálezům, jako jsou umělá inteligence a virtuální realita.

Vliv technologií a médií na naši sociální stránku a mezilidské vztahy není novinkou a začal se řešit v podstatě vzápětí s tím, kdy se mezilidská komunikace na osobní neformální rovině přesunula do technického a online světa. Problém je logický – představme si komunikaci jako proud předávaných informací a stroj jako síto, kterým projde. Písmenka propadnou skrz, ale mnoho věcí neprojde. Přicházíme o oční kontakt, nevidíme mimiku obličeje, nemůžeme vnímat řeč těla. Přicházíme o bezprostřednost, v textovém „chatu“ vysíláme do světa sdělení a někdy se ani nedozvíme, zda si ho někdo přečetl, zda na něj někdy někdo odpoví a pokud ano, tak kdy... Sami nad přijatými zprávami přemýšlíme a snažíme se vymyslet tu nejlepší *odpověď*. Ne tedy první, která nás napadne – autentickou, ale pečlivě vykalkulovanou. Nejspíš jsme to odkoukali od našich strojů.

Zároveň ale fyzickým odcizením při využití technologií dochází k určité depersonalizaci a vytváří se zde podmínky k tzv. deindividualizaci. To může vést k nestandardnímu chování, které se samozřejmě může odrazit i v sexuálním chování. Nejohroženější skupinou jsou děti, které nebezpečí internetu neznají a nepředpokládají, nemají odhad na lidi. Snadno se skrze komunikaci po chatu, sociální síti nebo e-mailu stanou oběťmi trestných činů, když narazí na pedofila či jinou osobu, která chce jejich naivity nějakým způsobem zneužít (Weiss, 2010, s. 101-102).

2.4 Rizikové sexuální chování na internetu

Sexuální aktivita s využitím technologií se měnila zároveň s technologickým pokrokem. Ševčíková (2015, s. 131) uvádí, že zatímco v začátcích šlo totiž především o textovou formu sdílených materiálů, postupně se možnosti rozšiřovaly. Tím, dá se říci, rostlo i riziko nebezpečného rizikového chování. Jedním z prvních jevů, spojených se sexuální aktivitou online, je kybersex, který se dá definovat jako sdílení či výměna sugestivních nebo přímo erotických materiálů. Online se dá také nalézt partner pro sexuální aktivitu, kterou chce jedinec

uskutečnit fyzicky v reálném životě. K sexuálním praktikám online patří také účast v diskuzích se sexuálním podtextem, členství v online skupinách se sexuální tematikou, nakupování erotických pomůcek, vyhledávání informací či materiálů, které jsou sexuálně zaměřené aj. (Ševčíková a kol., 2015, s. 132)

Vystavení dospívajících pornografii je časté, ne vždy je však z jejich strany dobrovolné, aktivně vyhledané. V obecném měřítku přijdou dospívající častěji do kontaktu s pornografií neplánovaně. Sledování pornografie je častější u chlapců než u dívek, u starších adolescentů než u mladších pubescentů. (Grudzinskas et al., 2014, s. 172)

Podle Spilkové (2009, s. 83-84) přibývá lidí, kteří vnímají problém v tom, kolik času online aktivitám věnují. Když tito lidé vyhledají odbornou pomoc, popisují potíže, které souvisí s jejich osobním, sexuálním, ale i pracovním životem. V medicíně nefiguruje pojem závislosti na sexu, chování, které si pod takovým termínem představíme, je spojováno s kompulzivitou, resp. kompulzivním sexuálním jednáním. Spilková (2009) také interpretuje výsledky studie provedené v roce 2003 (Dívínová, Cybersex, 2005 in Spilková, 2009, s. 84), ve které respondenti specifikovali své důvody k sexuálnímu chování online:

- touha po sexuálním uspokojení,
- touha po poznání,
- touha být sám sebou,
- touha odreagovat se,
- snaha získat partnera pro reálný sex,
- touha být žádaný/žádaná,
- vzrušení z anonymity,
- vzrušení z interaktivity.

(Dívínová, Cybersex, 2005 in Spilková, 2009, s. 84)

3 Internet a sociální média

Vývoj lidské společnosti provází neustálá interakce lidí. Internet je největší počítačovou sítí na světě a počet počítačů v ní zapojených se neustále zvětšuje. Internet lidé využívají ke komunikaci s jinými lidmi z celého světa, také pro ně představuje zdroj informací, které je zajímají, nebo které potřebují ke své práci apod.

3.1 Historie internetu a sociálních sítí

Jirovský uvádí, že k prvnímu síťovému propojení mezi čtyřmi univerzitními počítači došlo v roce 1968, a to vedlo ke vzniku sítě nazvané ARPANET. V té době se nepředpokládalo, jak velký bude později rozvoj síťových technologií, a že se jejich slabiny stanou cílem nelegální činnosti. Tyto nové technologie se vyvíjely rychlostí natolik nevídanou a pro tu dobu nezvyklou, že společnost pokroku nestíhala a adaptovala se na něj poněkud opožděně. (Jirovský, 2007, s. 15)

První velká síť v České republice, která byla zapojena k Internetu, se jmenovala CESNET - Česká akademická počítačová síť. Původní název této sítě byl FESNET (Federální akademická počítačová síť). Dnes je CESNET jednou z komerčních firem, které u nás poskytují připojení k Internetu. (Cesnet, 2020, online)

Termín „sociální sítě“ použil prvně v roce 1954 profesor londýnské ekonomické univerzity J. A. Barnes. Tento profesor studoval sociální vazby a uvedl, že celou společnost můžeme definovat jako množinu bodů, z nichž některé jsou propojeny linkami. Tato množina tvoří síť vztahů – tedy sociální síť. První sociálně sítě využívali vysokoškolští studenti, např. Facebook byl zpočátku exkluzivní studentům Harvardu, postupně se pak otevíral i studentům z dalších univerzit – jednalo se o další prestižní univerzity, které patří do tzv. „ivy league“ = břechťanové ligy. (Kulhánková, Čamek, 2010, s. 9)

Sociální sítě se začaly rozvíjet kvůli potřebě komunikace mezi jejich uživateli. Prvním prostředkem komunikace, který se hojně využívá napříč generace, je e-mail, který představuje virtuální variantu ručně psaných dopisů. Tento způsob komunikace ale začal být po nějaké době zdlouhavý a tedy nevyhovující, a tak došlo ke vzniku tzv. „instant messengerů“. Uživatel si nainstaluje aplikaci a v reálném čase komunikuje s druhou osobou, která je také připojena. Tyto

aplikace začaly později kromě psané komunikace nabízet i hraní on-line her, což bylo také zajímavým sociálním prvkem. Hráč se mohl kdykoliv připojit k vybrané hře, a s náhodně vybraným protihráčem posléze navázat další komunikaci. (Kulhánková, Čamek, 2010, s. 11)

Za první sociální síť je považována americká SixDegrees.com, která vznikla v roce 1997. Poté byly založeny další sociální sítě, největšího úspěchu se ale dostalo až Facebooku. Převážná část aktivních uživatelů sociální sítě je k ní většinou připojena pokaždé, když používá počítač. Dalším posunem, který učinil on-line komunikaci více osobní, bylo vytvoření aplikace Skype. Tato aplikace byla primárně vytvořena pro hovory a posléze se přidala také varianta tzv. videohovoru. Uživatel této aplikace tedy vidí druhého člověka reálně na svém monitoru, přestože se jedná o on-line komunikaci. (Kulhánková, Čamek, s. 11)

S vývojem tohoto druhu komunikace se začaly vytvářet nejrůznější webové stránky, které spojovaly uživatele se stejným zájmem, např. různá anonymní diskuzní fóra. Aplikace začali lidé používat nejen v počítači, ale stále častěji také v dalších zařízeních jako jsou tablety nebo mobilní telefony. Sociálním sítím se blíže věnuje další kapitola.

3.2 Seznamovací aplikace a sociální síť

Internet byl dlouho především brána k informacím, dnes je ale také důležitým prostředkem socializace. Sociální sítě jsou pro mnoho lidí něčím, co využívají každý den a jejich tvůrci na tomto faktu zakládají svůj úspěch – jejich cílem je donutit lidi, aby chtěli jejich aplikaci či webové stránce věnovat co nejvíce pozornosti a času.

Virtuální prostor přináší nové možnosti pro experimentování s identitami, on-line vztahy nebo sexuálními setkáními. Je na něj však pohlíženo i negativně, protože kritika vnímá problematiku mezi povahou on-line identity a off-line identity. Toto představuje jednu z hlavních otázek v problematice užívání internetu.

Mladí si dokáží v prostředí internetu vytvářet silné vztahy a pro mnohé z nich není vůbec obtížné důvěřovat lidem, které neznají. Lidé dnes využívají řadu chatovacích³ a seznamovacích aplikací. Mezi nejpopulárnější seznamovací aplikace, které využívají miliony uživatelů na celém světě, patří jednoznačně aplikace nazvaná Tinder. Mezi další oblíbené patří také sociální síť Facebook, Instagram nebo YouTube.

Tinder

Aplikace Tinder funguje od r. 2012 a je k dispozici ke stažení zdarma. Uživatel se může přihlásit prostřednictvím sociální sítě Facebook, která je uživateli také hojně využívána. Po potvrzení souhlasu tedy Tinder rovnou získává informace, které má daný uživatel na svém uživatelském účtu na Facebooku – např. fotografie, oblíbené stránky, zájmy apod. Uživatelé mohou na Tinder přidat další fotografie a představit se prostřednictvím krátkého textu. Výběr potenciálního partnera probíhá skrze prezentaci profilů uživatelů, která se v aplikaci spustí. Uživatelé se ukazují postupně, jako byste si z balíčku karet brali jednu po druhé. Jakmile ale některou „odhodíte“, už ji nemůžete vrátit zpět.

Facebook

Počet uživatelů: 2, 6 miliardy (uživatelé aktivní minimálně jednou za měsíc) (Tankovska, 2021, online)

Dalo by se říci, že Facebook odstartoval trend sociálních sítí. Ne, že by byl první sociální sítí, co kdy existovala, ale jeho rozmach byl nevídaný. Jak již bylo zmíněno, Facebook vznikl původně pro studenty univerzity Harvard v USA, jeho zakladatelem je bývalý student této školy Mark Zuckerberg, který ho prvně spustil 4. února 2004. Od začátku byla tato sociální síť fenoménem, který již po roce existence měl své investory – Accel Partners, ochotné vložit do Zuckerbergovy firmy miliony dolarů. Ke konci roku 2005, tedy po necelých dvou letech od založení, měl Facebook 5, 5 milionů aktivních uživatelů, a to šlo stále o studenty, s tím, že se pole působnosti rozšířilo i o další vysoké a střední školy. (Blažek, 2015, online)

³ Chatovací aplikace jsou určeny k dopisování v prostředí internetu

Pro užívání Facebooku je nutné se registrovat. Při registraci má uživatel uvést svůj rok narození, Facebook je oficiálně určený uživatelům od 13 let. Z osobní zkušenosti vím, že realita je jiná a na Facebooku mají profil i mnohem mladší uživatelé. Sean Parker, který pomáhal Marku Zuckerbergovi celý projekt nastartovat jako první prezident firmy Facebook, se zpětně vyjadřuje o této stránce poněkud kriticky. Svou filozofii při rozvoji Facebooku popisuje otázkou, kterou sám sobě pokládal: „*Jak to udělat, abychom získali co nejvíc vašeho času a vědomé pozornosti?*“ (Parker in Allen, 2017, online) Což Parkera vedlo k tomu, že je nutné vytvořit něco, na čem je možné být závislý. Sám popisuje své konání jako hodné „hackera“, kterým on je a označuje ho za využití slabin lidské psychologie. Princip, který použil, funguje díky malým dávkám sociálního uznání, které se skrývají pod dnes už běžně hovorově užívaným pojmem, tzv. „lajkem“ – tedy tlačítkem „I like it“, v české verzi „To se mi líbí“. Tímto vyjádřením si mohou uživatelé navzájem sdělovat, že se jim líbí jejich fotka, psaná myšlenka, kterou sdíleli a další příspěvky. Tento princip podle Parkera funguje díky zvýšeným dávkám dopaminu, někdy přezdívanému hormon štěstí, který je neurotransmiterem spjatým se systémem odměn. (Parker in Allen, 2017, online)

Instagram

Počet uživatelů: cca 1 miliarda (uživatelé aktivní minimálně jednou za měsíc) (Tankovska, 2021, online)

Historie Instagramu sahá do roku 2010 a nápad na jeho založení se zrodil v hlavě Kevina Systroma. Původní název aplikace byl Burbn a věnovala se rozličným funkcím. K Systromovi se časem přidal Mike Krieger a společně se rozhodli zaměřit pouze na fotografie a funkce s nimi spojené, jelikož díky beta-testování aplikace jejich přáteli a známými se ukázalo, že právě přidávání fotek se uživatelům líbí nejvíce. Aplikace se také přejmenovala na Instagram. Podle Systroma trval celý vznik, vývoj a spuštění aplikace pouhých pár týdnů. Dne 6. října 2010 se aplikace objevila v App Store – obchodu s aplikacemi, který je určen uživatelům mobilních telefonů iPhone od společnosti Apple. Během pouhých pár hodin se v tomto virtuálním obchodu stal Instagram nejvíce stahovanou aplikací pro fotografie. V obdobném obchodě Google Play, který je pro uživatele mobilů s operačním systémem Android, byl Instagram ke stažení až v roce 2012. (Systrom pro fórum Quora, 2021, online)

V roce 2012 Facebook oznámil, že koupil Instagram, a to za 1 miliardu dolarů. V roce 2018 byla dle společnosti Bloomberg, která poskytuje finanční služby a informace ze světa financí a akcií, hodnota Instagramu 100 miliard dolarů. (McCormick, 2021, online)

Youtube

Počet uživatelů: 2, 3 miliardy (uživatelé aktivní minimálně jednou do měsíce). (Tankovska, 2021)

Platforma pro sdílení videí Youtube vznikla v roce 2005, o rok později byla koupena společností Google. U této aplikace je stěžejní zejména videoobsah. Na svém uživatelském účtu se lidé představují spíše stručně, zaměřují se na sdílení videí. Příspěvek mohou ostatní lidé hodnotit a reagovat na něj komentáři. Trend tzv. youtuberů⁴ se v současnosti stále rozšiřuje. Dospívající mají youtubery za své vzory, prostřednictvím YouTube mohou sledovat také nejnovější videoklipy svých oblíbených zpěváků a další videa. (Čermák, 2012, online)

3.3 Kyberbezpečnost a kyberkriminalita

Prostředí internetu přináší různé nástrahy. Termín kyberprostor na počátku osmdesátých let ve své povídce prvně použil William Gibson. Gibson později tento prostor popsal jako konsenzuální⁵ datovou halucinaci, vizualizovanou v podobě imaginárního prostoru, tvořeného počítačově zpracovanými daty a přístupného pouze vědomí uživatelů. (Macek, 2020, online)

Jirovský říká, že kyberkriminalita je *„taková trestná činnost, kterou je porušován zákon nebo je v rozporu s morálními pravidly společnosti. Tato kriminalita může být namířena přímo proti počítačům, jejich hardwaru, softwaru, datům, sítím apod., nebo v ní vystupuje počítač*

⁴ Youtuber je osoba, která na internetovém serveru YouTube aktivně nahrává videa. Pro významné youtubery s mnoha fanoušky je tato platforma díky příjmům z reklamy a ze spoluprací se značkami, jež propagují, i živností.

⁵ Konsenzuální = souhlasný, shodný.

pouze jako nástroj pro páchaní trestného činu, případně počítačová síť a k ní připojená zařízení jsou prostředím, v němž se taková činnost odehrává“. (Jirovský, 2007, s. 9)

V posledních letech je kyberprostor velmi často zmiňován ve spojitosti s **kyberbezpečností**. Jednotlivé státy v návaznosti na to kyberprostor charakterizují a vzniká řada legislativních dokumentů spojených s tímto tématem. Česká republika v Zákoně o kybernetické bezpečnosti definovala pojem kyberprostor jako „*digitální prostředí umožňující vznik, zpracování a výměnu informací, tvořené informačními systémy, a službami a sítěmi elektronických komunikací*“.

 (Macek, 2020, online)

V kyberprostoru se děje stále větší počet aktivit, a je tedy potřeba se více zaměřit na tuto problematiku z pohledu bezpečnosti. V celosvětovém měřítku je zajištění bezpečnosti v kyberprostoru jednou z hlavních priorit. Kyberbezpečnost je stále více skloňovaným pojmem a v současné době je jedním z faktorů vyspělosti jednotlivých zemí. Za kyberkriminalitu neboli **počítačovou či internetovou kriminalitu** se označují trestné činy, které jsou zaměřeny na páchaní trestné a nelegální činnosti za pomoci počítače. Jde o nemorální jednání, zneužívající data získaná v kyberprostoru. Prostřednictvím počítače lze páchat již známé trestné činy jako krádež, zneužití, neoprávněné užití cizí věci nebo vydírání, ale tyto činy jsou páčány jiným způsobem, než na který jsme byli dříve zvyklí, tedy prostřednictvím internetu. (Lobotka, 2020, online)

Problém je, že lidé se často nechovají obezřetně. Dle mého názoru to ještě více platí u mládeže, která se této kriminalitě často neumí bránit. Mladí si často neuvědomují, že když poskytují své osobní údaje na sociálních sítích, vystavují se riziku. V kyberprostoru se například setkáváme s lidmi, kteří nemusí být těmi, za které se vydávají. V běžném reálném životě máme nastavena určitá pravidla chování k cizím lidem, ale mnohdy si neuvědomujeme, že tato pravidla by měla platit i v internetovém prostředí.

Šíření nepravdivých informací je jedním z negativních důsledků hojného používání internetu a sociálních sítí. „Internet ve své podstatě umožňuje poměrně snadné šíření téměř libovolných informací, které jen zřídka podléhají nějaké cenzuře či jen věcné kontrole své správnosti.“ (Konečný, 2011, s. 38). Řada jedinců se domnívá, že to, co je zveřejněno na internetu, je nesporná pravda. V internetovém prostředí bývají dnes tyto lži nazývány tzv. hoaxy, neboli poplašnými zprávami, které se nezakládají na pravdě.

Zahraniční internetové sítě jako Facebook jsou omezeny věkem uživatelů. Mohou je využívat lidé, kterým je minimálně 13 let. Případné souhlasy rodičů nejsou potřeba. Uvádí se však, že na Facebooku jsou běžně děti už od devíti let. Zahraniční sítě tohoto typu zpravidla nemají žádnou funkční uživatelskou podporu. Nejsou tedy dostupné kontakty pro řešení problémů nebo zaslání stížností. Podle projektu „Rizika sociálních sítí a co by děti měly vědět“ děti a mladí lidé nedokáží rozpoznat podvodníky v prostředí internetu a to, zda se někdo vydává za někoho jiného. Sociální sítě se běžně setkávají s organizovanou kriminalitou až po producenty dětské pornografie. Riziko výskytu pedofilů je zde vysoké a čím více informací mladí do aplikace zadávají, tím pro ně může být situace nebezpečnější. (i-Bezpečná škola, 2020, online)

Na problematiku zneužívání dětí na internetu v loňském roce upozornili také režiséři Vít Klusák a Barbora Chalupová prostřednictvím dokumentu nazvaného „V síti“. Tři dospělé herečky s dětskými rysy v prostředí internetu komunikují s muži, kteří je na internetu aktivně vyhledali a oslovili. Dokument poukazuje na to, že děti jsou vystaveny vydírání a snaží se o osvětovou kampaň.

Mnoho domácností dnes vlastní počítač či chytrý telefon s možností internetového připojení a přístup dětí k internetu není nijak složitý. Je proto třeba zaměřit se na prevenci. Role rodičů, ale i např. pedagogů je v tomto směru velmi důležitá a je třeba dbát na to, abychom chránili bezpečnost dětí a mladých lidí. K tomu může sloužit nastavení určitých pravidel, zabezpečení počítače, vytvoření dětského uživatelského účtu s funkcí tzv. rodičovské kontroly⁶ apod.

Řada dětí a mladých lidí má dnes uživatelské účty i na několika sociálních sítích a seznamovacích aplikacích. Mnozí z nich si neuvědomují, že i fotografie patří mezi soukromé informace. Pořízení fotografií prostřednictvím chytrého telefonu, tzv. selfie⁷, je mezi mladou

⁶ Počítače nabízejí možnost tzv. rodičovské kontroly. Jedná se funkci prohlížeče a vyhledávače, která nabízí různé možnosti ochrany, např. zamezení přístupu na určité stránky.

⁷ Selfie = typ fotografie, kde fotograf zachycuje sám sebe.

generací doslova fenoménem. Sdílení těchto fotografií na sociálních sítích vidí děti a mladí i u řady celebrit a osobností. Mladí lidé jsou dnes na sdílení ve značné míře závislí. Rádi se chlubí pobytem na zajímavých místech či jídlem, které vypadá esteticky. Ze stavu, kdy první vedlo k druhému – tedy ocitli jsme se na tom pěkném místě nebo se povedlo, že jídlo lahodilo i oku, a proto jsme to chtěli zdokumentovat – se toto začalo dokonce převracet. Není výjimkou, že lidé vyhledávají konkrétní místa, restaurace či další služby čistě pro ten účel, či minimálně s cílem „dát si to na Instagram“.

3.4 Současný výzkum v České republice

Jednou z publikací, která se zabývá výzkumy s tématem dětí a dospívajících na internetu, je *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu* (Kopecký a kol., 2015). Tato publikace mimo jiné shrnuje výsledky tří výzkumů, které v průběhu let 2014 a 2015 realizovalo Centrum prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Jedná se o výzkumy Nebezpečí internetové komunikace 5 a Rizikové chování slovenských dětí v prostředí internetu, dále pak o studii Analýza komunikace českých dětí a online predátorů. (Kopecký a kol., 2015, s. 8)

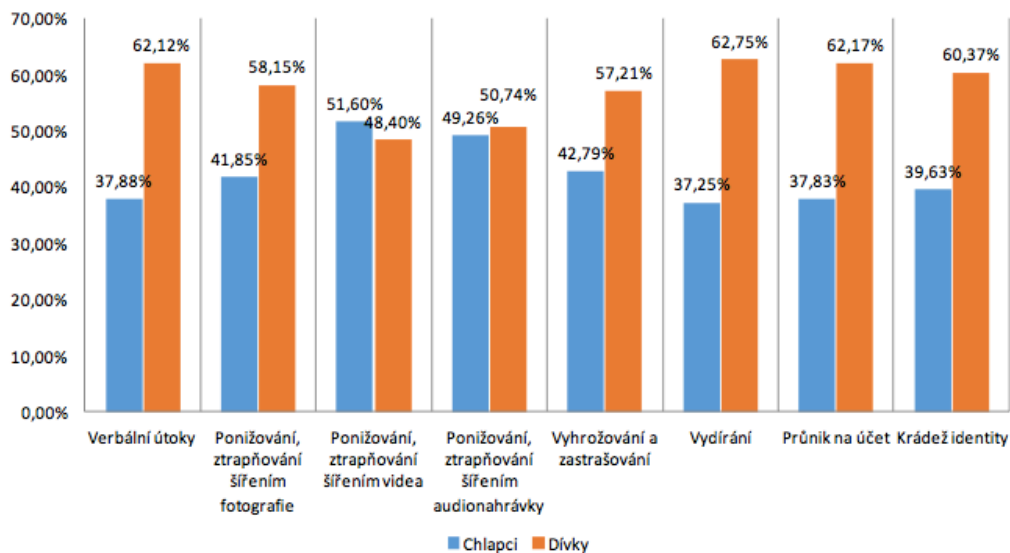
Rizikové chování českých dětí v prostředí internetu

Tento výzkum byl realizován v letech 2013 – 2014 ve všech krajích České republiky. Počet respondentů byl 28 232 (n=28 231) a jejich věk se pohyboval v rozmezí 11 – 17 let, přičemž 55,54 % tvořili děti ve věku 11-14 let, zbývajících 44,46 % ve věku 15 – 17 let. Genderově byl výzkum také vyvážený, lehkou nadpoloviční většinu měly dívky s 53,24 %. Výzkum měl kvantitativní charakter s využitím explorativní metody, v jejímž rámci byl pro sběr dat jako výzkumný nástroj použit vlastní dotazník, distribuovaný online. (Kopecký a kol., 2015, s. 52-53)

Nejčastěji prožívanou formou kyberšikany byl průnik na účet (34,80 % respondentů), tedy prolomení zabezpečení a přístup k soukromým informacím a konverzacím. Druhou příčku obsadily verbální útoky (34,33 %). Poměrně častý výskyt se potvrdil také u vyhrožování a zastrasování (17,84 %), zanedbatelné není ani ponižování, ztrapňování šířením fotografie s 13,70 % a krádež identity s 11,82 %. U všech sledovaných forem, kromě ponižování,

ztrapňování šířením videa, byly dle výzkumu častěji obětmi dívky. (Kopecký a kol., 2015, str. 55) Právě u vyhrožování a ponižování šířením fotografie se často může jednat o fotografie se sexuálním obsahem či podtextem, často sdílené s důvěrou, která je poté takto zneužita.

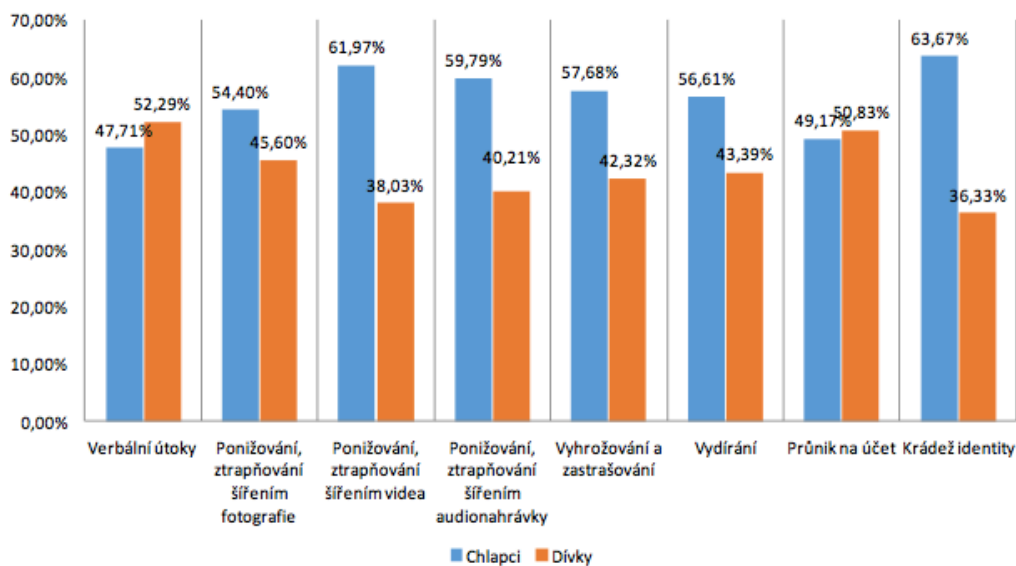
Graf 1. Kyberšikana u českých dětí – oběti (chlapci vs. dívky)

Graf č. 1: Rozdíl genderů mezi oběťmi jednotlivých forem kyberšikany. (Kopecký a kol., 2015, s. 56)

V ohledu zkoumání útočníků, původců kyberšikany se, co se týče forem, potvrdila první místa. Nejčastěji se respondenti doznali k průnikům na účet (24,93 %) a k verbálním útokům (12,22 %). S výjimkou verbálních útoků, kde byly častěji agresory dívky (s podílem 52,29 %), se jimi u ostatních forem stávali častěji chlapci. Nejčastěji využívaným prostředím byly dle výzkumu sociální sítě. (Kopecký a kol., 2015, s. 57-58)

Graf 2. Kyberšikana u českých dětí – útočníci (chlapci vs. dívky)

Graf č. 2: Rozdíl genderů mezi pachateli jednotlivých forem kyberšikany. (Kopecký a kol., 2015, s. 57)

Analýza komunikace mezi sexuálním abuzérem a obětí

Toto šetření je analýzou psaných komunikátů dětí a útočníků v České republice. Pomocí jazykové analýzy se autoři šetření zaměřili na kombinace slov a vět, které jsou využívány při útoku na dítě. „V rámci studie jsme analyzovali 267 záznamů mezi pachateli (sexuálními abuzéry) a obětmi, které byly pořízeny při analýze případů hlášených obětmi (či jejich rodiči) do online poradny Centra prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci v průběhu let 2012–2015.“ (Kopecký a kol., 2015, s. 85)

Proces kybergroomingu byl v tomto výzkumu sledován dle modelu Kopeckého a kol. (2014), který proces rozděluje na čtyři fáze:

- příprava na kontakt s obětí,
- kontaktování oběti, navazování a prohlubování vztahu a manipulace oběti,
- příprava na útok,
- útok na oběť.

(Kopecký a kol., 2015, s. 85)

Ke zpracování kvalitativní analýzy textu byl využit program Atlas.ti, výsledky analýzy tak byly rozříděny dle jednotlivých fází kybergroomingu. Ve všech případech, které byly součástí této analýzy, se jednalo o útočníky ve věku 30-40 let, kteří komunikovali s dětmi a dospívajícími mladšími 18 let, přičemž 41 % těchto osob bylo mladší 15 let. (Kopecký a kol., 2015, s. 85)

Dle výsledků analýzy bylo v první fázi často použito komunikátů, které jsou běžnými slovními obraty (*Ahoj, chceš si povídat?, Ahoj, chceš si psát?*), ale také takových, které rovnou naznačují určitý směr následující komunikace (*Hledám kluka/holku..., Hledám holku, co by šla na webku...*). Často použitým lákadlem při oslovení oběti je finanční motivace (*Chceš si přivydělat? Mám nabídku na skvělou brigádu, super přivýdělek.*) Autoři při analýze narazili také na projevy tzv. mirroringu, kdy se pachatel snaží oběti zalíbit nebo navodit pocit, že mají něco společného, tím, že si prvně zjistí o oběti konkrétní informaci a předstírá, že toto mají společné (např. nějaký zájem, hobby). (Kopecký a kol., 2015, s. 86)

V druhé fázi se autoři analýzy soustředili na komunikáty, které bývají použity za účelem získání důvěry a manipulace oběti. Pachatelé se často snaží oběti zalíbit tím, že se vším souhlasí a vše na oběti obdivují. Snaží se o prohloubit vztahu a upevnění důvěry. Mohou se zároveň snažit o izolování oběti od jejích blízkých, především od rodičů (*Se mnou můžeš probírat všechno. Jsi jako moje sestra. Rodiče ti tolik nerozumí, ale já ano.*) O představu vzájemného porozumění se opírá také taktika tzv. sextortion⁸, kdy útočník – často pod falešným profilem osoby opačného pohlaví – navrhne dítěti, aby si navzájem vyměnili fotky. Pošle dítěti „vlastní“ intimní fotky a oběť na to reaguje. Fotografie můžou být zprvu vcelku nevinné a když dítě reaguje, pachatel začne posílat odvážnější snímky. Se získanými intimními materiály pak pachatel může oběť vydírat. Mezi další časté postupy pachatelů patřilo požadování udržení v tajnosti, tedy donucení dítěte, aby o jejich komunikaci nikomu neříkalo. (Kopecký a kol., 2015, s. 88)

Příprava na útok, která je třetí fází, pak obsahuje určitou formu nátlaku na oběť. U sextortion má pachatel v rukou inkriminující materiál, jehož pomocí se snaží dítě donutit

⁸ Sextortion – pojem vznikl spojením slov sex a extortion (= vydírání, z angl.).

uposlechnout jeho přání. V tu chvíli se již třetí a čtvrtá fáze velmi prolínají, samotný útok přichází rychle. Projevuje se v komunikátech jako: *Jestli neuděláš, co ti řeknu, všechno dám na internet. Chceš, aby se všichni dozvěděli, jaká jsi děvka?* Pachatel často také zadává určitou časovou lhůtu, ve které musí oběť příkaz splnit. (Kopecký a kol., 2015, s. 88)

Autoři zmiňují, že v dnešní době již na některých sociálních sítích fungují jistá automatická opatření. Může se jednat o algoritmus, který automaticky vyhledává v textu klíčová slova a jejich výskyt nahlásí administrátorům sítě, kteří následně mohou konkrétní situaci prověřit. Ti mohou např. uvědomit policii nebo zablokovat účet, který má nebezpečnou aktivitu na svědomí. Zásadní je samozřejmě prevence u dětí a rodičů, nejlépe pomocí seznámení s konkrétními případy, aby bylo dítě následně schopno rizikové praktiky odhalit. (Kopecký a kol., 2015, s. 89)

4 Tematická analýza zkušeností dospívajících se sexuálním chováním online

Součástí této práce je také výzkumné šetření. V návaznosti na teoretickou část se šetření věnuje zkušenostem dospívajících se sexuálním chováním online. Toto téma je velmi aktuální a dle mého názoru je v něm stále mnoho k probádání. Některé existující výzkumy a výzkumná šetření, vztahující se k tématu mé práce, jsem zahrнула do třetí kapitoly teoretické části.

Je jisté, že trendy v online světě se rychle mění. Při hledání odborných zdrojů mi kromě knižních publikací velmi pomohly články publikované na stránkách organizací či v odborných časopisech, které byly zároveň dostupné online. Jednotlivé články sice někdy nemohou jít do hloubky tak, jako odborné publikace, či nemohou téma zkoumat tak obsáhle, ale jejich výhodu vnímám právě v možnosti reagovat na aktuální témata pohotově, díky možnosti rychlého vydání.

4.1 Záměr výzkumného šetření a výzkumné otázky

V teoretické části je popsáno, jak náročné jsou psychologické dopady dospívání. Mým cílem je ověřit, zda lze u dospívajících, kteří mají negativní zkušenost se sexuálním chováním online, nalézt společná témata. Zároveň mě zajímalo, jak negativní zkušenost vnímají a prožívají (či prožívali) samotní respondenti a zda v jejich životě pociťují nějaké následky této zkušenosti. Jak ukazují výsledky některých výzkumů (viz podkapitola 3.4), útočník může volit např. taktiku ponižování, aby dosáhl větší zranitelnosti své oběti. Pro mladého dospívajícího člověka, který je už tak v náročné fázi života, a může o sobě přirozeně více pochybovat, v něm toto chování může zanechat hluboké jizvy. Zkušenost s abuzérem může být pro některé dokonce prvním pokusem o důvěrný vztah, kdy zklamání a zrazení této důvěry může poznamenat budoucí vztahy oběti a její schopnost důvěřovat.

Povaha výzkumného záměru mě a mou vedoucí práce vedla k volbě kvalitativního výzkumného šetření. Hendl (2016) uvádí, že kvalitativní výzkum byl v minulosti dosti zpochybňován, částečně pro absenci konkrétních čísel a hodnocených proměnných. Dnes už se toto stanovisko pozměnilo a ač názory na kvalitativní charakter výzkumu se stále liší, je hojně využíván a jeho výsledky nelze popřít. Hendl se takto vyjadřuje ve své publikaci *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace* a zmiňuje, že práce kvalitativního výzkumníka se

podobá práci detektiva. Tento typ výzkumu je považován za emergentní⁹ nebo pružný. Umožňuje vznik hypotéz, výzkumných otázek, nebo také modifikaci výzkumného plánu i v průběhu výzkumu. (Hendl, 2016, s. 46) Narozdíl od kvantitativního výzkumu, ve kterém je nejčastěji respondent součástí čísla ve statistice, je v kvalitativním výzkumu prostor pro přístup osobnější. Dle typu zvolené metody je respondentovi dovoleno být více či méně sdílný, vyjadřovat se vlastními slovy, zahrnout do odpovědi své zážitky, pocity, dojmy.

Před začátkem sběru dat jsem si stanovila hlavní výzkumné otázky, pravdou ale je, že jejich počet i formulace se v průběhu šetření změnily. Nakonec zůstaly v následujícím znění:

VO1: Jaký vliv má negativní zkušenost v online prostoru na identitu, osobní život a vztahy dospívajících?

VO2: Jaká je zkušenost dospívajících se sexuální výchovou? Jsou dospívající informováni o sexuálním chování online a případných rizicích?

4.2 Metoda sběru dat

Vzhledem k zaměření mého šetření jsem se rozhodla pro metodu exploračního (explorativního) charakteru, který je zkoumající, objevující. Zvolenou metodou je polostrukturovaný rozhovor, který umožňuje zaměřit se v rozhovoru na konkrétní téma, ale zároveň dává respondentovi prostor odpovídat autenticky. (Hendl, 2016, s. 177) Polostrukturovaný rozhovor používáme, snažíme-li se jít do hloubky a získat komplexní a detailní informace o jevu, kterým se zabýváme. (Švaříček, Šedřová, 2014, s. 13)

Jelikož respondenti odpovídají na otevřené otázky a jejich odpovědi mohou být s ohledem na téma až intimní, tím více mi velmi záleží na komfortu a důvěře respondentů. Je pro mě důležité být naprosto transparentní v seznámení respondenta s účelem využití našeho rozhovoru, v dohodě o dodržení jeho anonymity i v zachování autentičnosti jeho zkušenosti. Metodologické publikace hovoří o jevu, který se nazývá raport, kdy dochází k navození

⁹ Emergentní = vynořující se, ve smyslu jako nový jev (z angl. emerge = vynořit se, objevit se).

atmosféry, ve které se respondent cítí příjemně a bezpečně. Přátelské klima napomůže důvěře respondenta k tazateli, a tak i jeho otevřenosti a ochotnému přístupu k rozhovoru. (Gavora, 2000, s. 110) Jelikož se s některými z respondentů znám delší dobu, bylo o něco snazší domluvit se s nimi a jejich zákonnými zástupci na účasti v mém výzkumném šetření. S ohledem na citlivé téma výzkumného šetření a věk respondentů jsem se rozhodla, že přepis celých rozhovorů nebude v příloze této práce.

Rozhovor jsem začínala úvodními otázkami, obecně jsem se snažila vždy nechat respondenta vyprávět. Ve chvílích, kdy jsme se odkláněli od tématu nebo respondent nebyl sám od sebe příliš sdílný, jsem pokládala dílčí, konkrétněji zaměřené otázky. Snažila jsem se formulovat dílčí otázky tak, abychom se při rozhovoru drželi tématu a zaměření hlavních výzkumných otázek – aby získaná data umožňovala hledat v nich spojitosti, tedy vytvářet společné kódy a témata v následné analýze. Zároveň jsem nechtěla respondenty příliš „omezit“ a tak přijít o autentičnost a jedinečnost jejich odpovědí. Ke každému z respondentů jsem samozřejmě měla totožný přístup a měla jsem připravené ty samé otázky, snažila jsem se ale dát najevo, že umím naslouchat a umím se přizpůsobit jejich potřebám a přáním, proto jsem se např. nebránila neformálnímu projevu a tykání, jelikož u dětí a mladých, které znám dlouhodoběji, je to přirozený řád věcí.

Mezi otázky pokládané v úvodu patří např. tyto:

Kdy jste poprvé začal/a využívat internet ke komunikaci s dalšími lidmi – vyhledávali jste spíše kontakt se svými známými nebo spíše s cizími lidmi?

Dokážete si vybavit svou negativní zkušenost, která se týkala sexuálního chování online? Kdo udělal první krok ke kontaktu a jakým způsobem? Popište, prosím, tuto zkušenost, jak si ji vybavujete.

Hlavní výzkumné otázky jsou dvě a byly již zmíněny výše, dále se k nim vážou dílčí výzkumné otázky.

VO1: Jaký vliv má negativní zkušenost v online prostoru na identitu, osobní život a vztahy dospívajících?

DVO1: Změnila negativní zkušenost Vaše chování online, nebo necítíte žádnou změnu?

DVO2: Změnila negativní zkušenost Vaše chování v realitě, nebo necítíte žádnou změnu?

DVO3: Máte pocit, že tato zkušenost změnila Vaši preferenci, co se týče dívek/chlapců, které/kteří se Vám líbí, nebo je vše stejné?

DVO4: Máte po této zkušenosti pocit, že Vás chlapci/dívky vnímají jinak, než jste si myslel/a dříve?

VO2: Jaká je zkušenost dospívajících se sexuální výchovou? Jsou dospívající informováni o sexuálním chování online a případných rizicích?

DVO5: Měli jste někdy ve škole lekci sexuální výchovy – pokud ne, přál/a byste si, aby proběhla?

DVO6: Víte, jaká jsou rizika na internetu? Informoval vás někdo (např. učitel, rodiče, vedoucí) o rizicích internetové komunikace, sdílení údajů o sobě?

DVO7: Při zpětném zhodnocení Vaší zkušenosti, máte pocit, že se jí dalo předejít?

4.3 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor mého šetření tvoří 4 dívky a 2 chlapci v rozmezí od 13 do 19 let. Nadpoloviční většinu, 4 respondenty, znám díky svému působení v Salesiánském středisku v Plzni. Jedná se o středisko volného času dětí a mládeže, kam mohou děti a dospívající docházet na pravidelné zájmové kroužky, ale také do nízkopražového klubu, pro mladší (do 15 let) je určený klub Balón, pro starší skupinu Vzducholod'. Působila jsem zde jako zaměstnanec i jako dobrovolník, při práci v nízkopražových klubech jsem vždy měla po boku pedagoga volného času či sociálního pracovníka. Dvěma zbývajících respondenty jsou 2 dívky – jedna z nich reagovala na oslovení v kruhu mých známých, druhá na můj příspěvek na internetu. Smyšlená jména respondentů začínají prvními písmenky abecedy, dobře se mi tak pamatovala a kódování pro mě bylo přehledné.

V této podkapitole představuji osobnosti respondentů a jejich konkrétní zkušenost, či situaci. Samotné šetření již navazuje na fakt, že respondent negativní zkušenost má a zkoumám její následky, ale je důležité seznámit čtenáře s jednotlivými příběhy.

Přikládám také tabulku, kde jsou vypsáni respondenti, jména, kterými je v práci nazývám, jejich věk a instituce, ve které se vzdělávají. V levém sloupečku je příklad kódů, které jsem používala při analýze.

Př. zkratky kódu	Pseudonym	Věk	Student
A1	Alena	14	Základní škola
B2	Beáta	13	Základní škola
C3	Cecilka	19	Vysoká škola
D4	David	16	Střední odborné učiliště
E5	Eva	18	Střední odborná škola
F6	Filip	17	Střední průmyslová škola

Tabulka č. 2: Přehled respondentů výzkumného šetření.

Alena

Alena používá počítač a chytrý telefon asi od 6 let. Na internetu tráví dle jejích slov asi 3 hodiny denně, ze sociálních sítí tráví nejvíce času na Instagramu a Tiktoku. Její zkušenost začala v chatovací místnosti, ta byla zaměřená na fantasy svět, který má ráda. *„Já moc často tyhle věci nedělám, jakože nechodím takhle na chat, spíš radši sleduju ty videa nebo tak (...) Mně to ani nepřišlo divný, nic na tom, protože jsem to tam moc zatím neznala. Byla jsem prostě*

ráda, že se se mnou vlastně někdo baví, protože jak nechodíme moc do školy¹⁰, tak si moc nepopovídám.“

Alena má ráda alternativní styl oblékání, ráda se výrazně líčí, přestože její rodiče proti tomu mají výhrady. Na chatu zmíněném výše ji kontaktoval chlapec, který jí vzezřením imponoval, uznával podobný styl, jako ona. Kromě sympatií z prvního dojmu na Alenu zapůsobilo, že byl tento chlapec při psaní velmi empatický, naslouchal jí, nechal ji se mu svěřovat, na psaní s ní si udělal čas téměř každý den. Alena mu sdělila i velmi osobní věci, které nikomu jinému neřekla a po pár týdnech došlo v jejich konverzaci i na výměnu eroticky laděných zpráv. Nejčastěji k tomuto docházelo formou hry – RPG¹¹, kdy sice hráči vystupují za zvolenou postavu, ale v tomto případě druhá strana již dobře věděla, kdo se za tímto charakterem skrývá, a tak toto nepřispělo k Alenině anonymitě, ona však krátce měla pocit, že ano. Alenina zkušenost připomíná sexting, s tím, že člověk při RPG tedy vystupuje za někoho jiného a má volnost ve svých zprávách popisovat i nereálné situace a místa.

Za Aleniným idolem bohužel ve skutečnosti stály její dvě kamarádky – alespoň v té době tak o nich dívka smýšlela. Toto dopisování s neexistujícím chlapcem trvalo asi 3 měsíce. Alena by pravdu sama asi jen tak nezjistila, kdyby se tyto dívky samy nepřiznaly. Samozřejmě se Aleně posmívaly a šikanovaly jí. Alena v tuto chvíli stále neví, jak situaci řešit. Posměšky ustávají, zdá se, že pachatelky nikomu dalšímu nic neřekly – alespoň to tak zatím Aleně přijde. Jsem první osobou, které svou zkušenost svěřila.

Beáta

Příběh Beáty začal také v chatovací místnosti, stejně jako u Aleny, ale jednalo se o normální „pokec“, jak říká respondentka. Beáta ve svých 13 letech připomíná Nabokovovu

¹⁰ Rozhovor byl uskutečněn v dubnu 2021, kdy kvůli opatřením při epidemii koronaviru byla standartní prezenční výuka již delší dobu převážně nahrazena výukou distanční.

¹¹ RPG = role-playing game = (z angl.) hraní rolí, hra na hrdiny. Hráč má možnost se vydávat za určitou postavu, může si vymyslet její vzhled, povahu, schopnosti, ... Jako tato postava se následně chová, vyjadřuje – hraje za ní.

Lolitu. Svůj nízký věk se nesnaží skrývat, ale je otevřeně flirtující a téměř vyzývavá. Sama od sebe přiznává, že ač v tomto případě, který se týká její negativní zkušenosti, byla oslovena druhou osobou, jindy často iniciovala konverzaci ona. Tvrdí o sobě, že se cítí být starší a dokáže si představit „s někým chodit“. Ráda sleduje zahraniční TV pořady a seriály a také videa na YouTube, především tzv. tutoriály – zkrášlovací videa s návodem.

Beátin příběh začal jevem, který byl v této práci již zmíněný – tzv. mirroringem = zrcadlením, kdy se osoba, která ji kontaktovala, odkazovala na to, co mají prý společné – lásku ke kočkám. Z Beátina profilu bylo velmi zřejmé, že má kočky ráda, stejně tak to bylo s profilem této další osoby. *„Napsal mi: To je to nejroztomilejší koťátko, co jsem kdy viděl. Myslel jako to, co jsem měla na profilu. Takhle to začalo a začli jsme si psát. Napsala jsem mu, že mně rodiče kočku doma nedovolí a on mě zval, ať přijedu teda někdy k němu, že žije v domě se zahrádkou a má tam 3 kočičky. Já jsem teda tvrdila, že je mi 15, jo, ale docela brzy jsem to poznala, že jemu je stejně ještě víc, že je starší. No okolo těch koček se to hodně točilo. Jako pak jsme řešili jiný věci, to je jasný, ale i mě často nazýval kočičkou nebo malým koťátkem.“*

Dlouho se Beáta s tímto mužem scházela ve stejné chatovací místnosti, kde se potkali. Byla tam k dispozici funkce, kdy sice píšete v okně veřejné místnosti, ale tak, že to vidí pouze určená osoba. Občas si psali ze svých profilů do soukromých zpráv. Muž několikrát žádal Beátu o odhalené fotografie, ale na to dávka nepřistoupila. Ptal se jí na osobní otázky se sexuální podtextem jako: *„Jak se dotýkáš sama sebe, když jsi ve sprše?“* a několikrát chtěl, aby mu popsala své spodní prádlo. Situace dostala spád, když Beáta poskytla tomuto cizímu muži své telefonní číslo. Brzo na to ji začal muž obtěžovat i několika telefonáty denně a dívka z toho začala být ve stresu. Zvláštní situace si rychle všimli Beátini rodiče a pravda vyplula na povrch.

Cecilka

Když se dnes už dospělá Cecilka ohlíží zpět za tím, co prožila, je jí úzko a je jí to líto. Je jí líto sebe, svého mladšího já. Její negativní zkušenost online začala, když byla o mnoho mladší, kolem 12 let. Tehdy byla ke každému přátelská, sociální sítě byly na vzestupu a bylo normální psát si s mnoha lidmi, třeba i cizími. Cecilka byla v kontaktu se starší osobou, která jí byla psychickou oporou. Dobře si rozuměly, svěřovaly si důvěrnosti. Po nějaké době ale přišel zlom, tato osoba psala Cecilce nevhodné zprávy a ta raději kontakt přerušila.

Po nějaké době ji kontaktoval další cizí člověk. Ten tvrdil, že zná osobu, se kterou byla Cecilka kdysi v kontaktu a má přístup ke všem důvěrným zprávám a dalším věcem, které kdysi Cecilka sdílela. Snažil se ji touto cestou vydírat a požadoval, ať s ním Cecilka komunikuje. I tento kontakt raději rovnou zablokovala, naštěstí už další pokus neproběhl.

Cecilka se nikdy nikomu nesvěřila, cítila se ponížene, ba i hloupě, že takto někomu naletěla. Nechtěla navíc riskovat, že by sama dostala trest za to, že se dostala do této situace. Důsledky této a dalších nepříjemných událostí pozoruje Cecilka dodnes.

David

Davidova zkušenost začala na diskuzním fóru, jehož většina registrovaných uživatelů je mužského pohlaví. Přesnější zaměření fóra nebudu na přání respondenta uvádět. Davidovi je 16 let a má mnoho koníčků, mimo jiné ve volném čase rád sportuje. Pravidelně také navštěvuje zájmový kroužek se zaměřením na určitý sport. Na základě příspěvku ve fóru, který ho zaujal, oslovil David jiného uživatele. Byli v kontaktu několik měsíců, psali si sporadicky, spojovali je společné zájmy. David dbá o svůj vzhled, rád si upravuje vlasy, záleží mu na tom, co má na sobě. Jeho idoly mezi známými osobnostmi jsou sportovci a on by se jim rád podobal.

Nic z toho není nijak zvláštní, i o tomto si David s druhým chlapcem psali. Podporovali se ve cvičení a posílali si i navzájem fotky svojí „formy“ – tedy toho, jak vypadají, jaké se jim daří dělat pokroky. Jednou se ale vše změnilo, když David zmínil, že ho občas napadá, že možná nechce jenom vypadat jako atraktivní muž s atletickou postavou, ale že ho takoví muži možná i přitahují. *„Když na to teď myslím, přijdu si jak blázen. Přijde mi to jak v mlze, protože doted' na to nerad myslím. Věděl jsem to skoro hned, že to byla chyba. Popravdě já si ani nemyslím, že bych byl na kluky, ale prostě v tu chvíli jsem na to tolik jel, na ten vzhled, že mě to asi tak přitahovalo, že mi to tak přišlo. Jakoby já proti těmhle lidem nic nemam, ale reálně se mi nikdy žádněj kluk nelíbil. (...) Jenže to jsem nečekal, že XY (cenzura jména druhého chlapce) mi jakoby odepsal celkem v klidu. Já jsem byl z toho hrozně zmatenej, jako celkově. Napsal mi, že jako možná mam s tím pravdu, že na tom něco je a tak. No byli jsme zvyklí si posílat i ty fotky kvůli posilce, ale on pak třeba chtěl i že pujdem na webku a že se mu můžu trochu víc předvést.“*

Davidova vcelku nevinná, nepromyšlená poznámka nabrala nečekaný směr. David si ale brzy uvědomil, že toto není to, co chce. Naznačil to svému kamarádovi, ale ten to nepřijal

dobře. Přešel do defenzivy a naštvál se na Davida, že on přece „není žádnéj teplouš“. Po tomto okamžiku už s Davidovým kamarádem nebyla řeč. Buď se na několik dní odmlčel a nepsal vůbec, nebo napsal jen pod záminkou nějaké výhrůžky. Davidovi by snad i stačilo mít svou pravdu a nechat to být, nechtěl se přizpůsobovat šikaně, ale věděl, že v chlapeckém kolektivu jeho sportovního týmu by byl odepsaný, kdyby se něco takového rozhlásilo – což byla jedna z věcí, kterou mu abuzér vyhrožoval. Nakonec se Davidovi podařilo druhého chlapce přemluvit, aby celou situaci nechal být. Přislíbil mu, že vymaže svůj profil na fóru, a to také hned udělal. S tím se jejich cesty navždy rozešly.

Eva

Respondentka, které přezdívám Eva, v úvodu našeho rozhovoru zmiňuje, že má osobní zkušenost se sexuálním obtěžováním a tematika rizikového sexuálního chování je něco, o co se z vlastní iniciativy zajímá. Jedním dechem k tomu dodává, že právě proto se mylně domnívala, že je informovaná a opatrná. Eva příliš neholduje sociálním sítím, její negativní zkušeností online byl únik eroticky laděných fotek, které poslala svému příteli. *„Vynořilo se to odnikud, v tu dobu už jsme byli delší dobu od sebe. Byla jsem mladá a hloupá, ty fotky jsem samozřejmě nikdy neměla posílat, ale tak to je jasný, že to teď říkám. (...) Nakonec to řešili v mojí škole, v jeho škole. Mezitím se to šířilo mezi víc a víc lidí. Bylo to strašný. Jste na střední škole a říkáte si „Tohle já nemam řešit, ne? Mam se bát, že dostanu trojku z matiky a né, že si nikdy nenajdu dobrou práci, protože na netu budou navěky moje polonahý fotky.“ Navíc moji rodiče to snášeli dost špatně.“*

Eva nikdy nebude mít jistotu, že ony fotky znovu nevyplavou na povrch. Prozatím se podařilo všechny zveřejněné fotky stáhnout, Eva tvrdí, že jednou za čas její rodiče provádí kontrolu – zkouší hledat na internetu na základě podobnosti obrázku a ujistují se, že nic nenajdou. Ona sama otevřeně říká, že nemá sílu na to, se k tomu takto neustále vracet.

Filip

Filipovi je v době našeho rozhovoru 17 let, zkušenost, kterou se mnou sdílí, zažil už před nějakým časem. Stejně jako u Evy, i u Filipa se jednalo o veřejné šíření jeho odhalené fotografie, ovšem jeho případ se v něčem odlišuje. *„Já jsem byl prostě blbej, promiň, že to tak*

řeknu, ale je to tak. Myslel jsem si asi, že budu hustej, když holce pošlu fotku, kde ho mam vidět, že budu jako odvážnej a třeba to vyjde a bude se mnou něco mít. Poslal jsem to několika holkám, se kterýma jsem si psal.“

Následky Filipovy taktiky svádění na sebe nenechaly dlouho čekat. *„Tak samozřejmě to bylo za chvíli všude. Ve škole lidi neřešili nic jinýho, ukazovali si na mě prstem, brzy to bylo na Facebooku, ale tak tam to zas nějaký správci docela rychle mazali, protože tam už to dost kontrolujou tyhle věci, ale to mě už nezachránilo.“* Co ale Filipa ve výsledku docela zachránilo byla změna školního prostředí. Situace se odehrála krátce před tím, než Filip nastoupil na novou střední školu. Částečně informace doputovaly i k jeho novým spolužákům, ale Filip toto vnímá jako stěžejní faktor, který mu pomohl se přes celou situaci relativně rychle přenést.

4.4 Metoda vyhodnocení dat

Po skončení rozhovorů máme velké množství dat a na řadu přichází jejich zpracování. Na metodě tematické analýzy jsme se shodly s vedoucí práce, Lucií Špráchalovou, která mi ji navrhla. Vnímám tuto volbu kladně, myslím, že pro zvolené téma práce je přínosná.

Tematická analýza se stala známou především velkým přispěním psychologek Braun a Clarke, a to díky jejich práci *Užívání tematické analýzy v psychologii*, publikované v roce 2006. Na tuto práci se odkazovali i další autoři, s jejichž díly jsem pracovala (Hejzlarová, 2018; Hendl, 2016). Tato metoda je označována za velmi flexibilní, dle Hendla (2016, s. 264) není zcela jasně vymezená. Braun a Clarke (2006, s. 4) také uvádí, že jde o metodu široce využívanou, ale často špatně vymezenou. Považují tematickou analýzu za metodu, která se dá považovat za obecný základ pro kvalitativní výzkum, Boyatzis (1998) ji popisuje ne jako vyhraněnou metodu, ale jako nástroj, který lze využít v rámci různých metod.

Při tematické analýze dochází k identifikaci, analýze a utváření kódů a témat v dostupných shromážděných datech. Braun a Clarke (2006) uvádějí návod, jak tuto metodu realizovat v šesti krocích. Silně doporučují vracet se mezi jednotlivými kroky tam a zpět, jelikož opakované čtení může pomoci objevit přehlídnuté kódy nebo nás může přivést k nové výzkumné otázce.

Fáze 1: Seznámení s daty

Prvním úkolem je seznámit se s daty opakovaným čtením. Pokud máme data ve formě audio či video nahrávky rozhovoru, je potřeba, aby byla přepsána do textu. Právě nutnost opakovaného čtení a přepisu do textu patří mezi důvody, proč u kvalitativní metody nemůže být počet respondentů příliš vysoký. (Braun, Clarke, 2006, s. 16-17)

Fáze 2: Utváření počátečních kódů

Dochází k první kategorizaci, při procházení odpovědí začneme přiřazovat kódy. Kódy značí určitý typ vyjádření, vzorec, který se může (ale nemusí) objevit v odpovědi dalších respondentů. Označujeme je čísly a písmeny. Je dobré utvářet mnoho kódů, abychom v další fázi měli z čeho vybírat. (Gavora, Jůva, 1996, s. 69)

Fáze 3: Hledání témat

Opakováním procesu utváření kódů se postupně formují užší kategorie – hledáme společná témata, případně i podtémata, pod která kódy přiřazujeme, někdy dojdeme k tomu, že některé kódy nezapadají do žádného tématu anebo potřebují jiné pojmenování, protože jsme na ně mohli zpočátku nahlížet jinak. (Gavora, Jůva, 1996, s. 69)

Fáze 4: Revize témat

Přehodnocování utvořených témat. Je dobré znovu si pročíst text s nasbíranými daty, případně si v rámci témat projít úryvky, kterých se jejich kódy týkají. Může dojít k zrušení některých témat, přejmenování či jejich sloučení. Tato fáze je velmi důležitá a dokud nebudeme spokojeni s tematickou kategorizací, kterou jsme vytvořili, neměli bychom se přesouvat k dalšímu kroku. Kromě posuzování jednotlivých výňatků textu a jejich vztahu k tématu bychom se měli zaměřit i na posouzení témat vzhledem k výzkumnému záměru. (Braun, Clarke, 2006, s. 20-21; Hejzlarová, 2018, online)

Fáze 5: Definování a pojmenování témat

Tato fáze může nastat, pokud jsme se v té předchozí dobrali k uspokojivé *tematické mapě* – kategorizaci, kterou jsme znovu prošli a vyhodnotili jako vhodnou. Dochází k pojmenování témat a definování jejich významu, o čem je které téma. Je důležité snažit se

opravdu najít společného jmenovatele a témata konkretizovat, ne pouze opakovat klíčová slova, na která v datech narážíme. (Braun, Clarke, 2006, s. 22)

Fáze 6: Zpracování výsledné zprávy

Na základě utvořených a ověřených témat je možné provést finální analýzu a zpracovat její výsledky. (Braun, Clarke, 2006, s. 23)

4.5 Výsledky analýzy

Výzkumný soubor tohoto šetření není příliš velký a není genderově vyvážený, proto jsem při analýze nedělila respondenty do žádných dílčích skupin a výzkumné otázky se nesoustředily na rozdíly ve zkušenostech dívek a chlapců. Jednotlivá témata se v průběhu analýzy měnila – resp. některá jsem sloučila, jiná přejmenovala, některá nakonec úplně zanikla. Témata jsem se snažila vytvářet tak, aby výstižně zachycovala průběh vyprávění respondentů.

Při analyzování získaného materiálu jsem se neustále snažila kontrolovat svůj postup. První fáze byla náročnější, než se může zdát. Po prepisu do textu přišlo na řadu první čtení, které pro mě bylo takovou rekapitulací. Proběhlo velmi krátce po provedení a přepsání rozhovorů, přesto mi přišlo důležité si nejprve rozhovory přečíst, než se budu pokoušet vytvářet kódy. Až následující čtení mi přineslo první kódy. Lépe se soustředím, když pracuji s fyzickou podobou materiálů – proto jsem měla text vytištěný a dělala jsem si poznámky do sešitu. Pracovala jsem s označením podle pseudonymů respondentů (např. kód A1 pro tvrzení Aleny, B2 pro Beátu) a také s barevným zvýrazněním. Snažila jsem se mít otevřenou mysl a značit si i úryvky, u kterých jsem si nebyla jistá, zda opravdu někam zapadnou, ale které mi přišly zajímavé, s tím, že od nich vždy můžu upustit.

Ač jsem si toto téma zvolila částečně z osobních důvodů, po celou dobu práce jsem vědomě usilovala o objektivnost. Můj názor, úhel pohledu se pochopitelně v práci projevuje, ale zvláště v praktické části práce jsem se snažila být naslouchačem a pozorovatelem a provádět analýzu co možná nejobjektivněji.

Pro praktickou část práce jsem stanovila dvě hlavní výzkumné otázky, jejichž znění bude zároveň tvořit názvy podkapitol u výsledků analýzy. Tento postup použil ve své

diplomové práci Martin Kusák (2012, s. 59), který též v praktické části své práce využíval metodu tematické analýzy, a toto rozdělení mi přijde přehledné a vhodné.

Jaký vliv má negativní zkušenost v online prostoru na identitu, osobní život a vztahy dospívajících?

V rámci první výzkumné otázky jsem se soustředila na prožívání oběti, na to, jaký dopad měla zkušenost na její osobní život a vztahy. Cílem bylo zjistit, jak silně může taková zkušenost na dospívajícího zapůsobit a v jakých ohledech. Analýzou zkušeností respondentů jsem identifikovala celkem 6 témat. Témata pomáhají popsat určité jevy, vzory, které se ve výpovědích opakují. Jednotlivá témata se věnují důsledkům negativní zkušenosti se sexuálním chováním v online prostoru, jejímu vlivu na osobní život, vztah se sebou samým i dalšími lidmi, dále také např. typům reakce na negativní situaci. V této podkapitole jsou představena 4 témata.

Anonymita

Prvním tématem, které jsem identifikovala, byla anonymita. Ta není zrovna důsledkem prožité situace, ale je součástí jejího průběhu a v důsledku se u některých mění. K tématu jsem přiřadila dvě podtémata, a to falešné bezpečí a ochranná ruka. Rozhovory potvrzují, že anonymita je dvousečná zbraň. V těžkých chvílích nás může zradit, když na ni moc spoléháme, ale může také naopak vypomoci.

Na pocit **falešného bezpečí** pod hávem anonymity doplatila Alena. Pod vymyšlenou přezdívku, patřící k smyšlené postavě se stejně smyšleným příběhem se seznámila se sympatickým hochem. Protože měla pocit anonymity, nebála se být upřímná, vystupovala sebevědoměji, než se doopravdy cítila, a protože kromě konverzace to byla napůl hra, svou roli sehrál i pocit vzrušení. „*Já jsem nikdy nebyla moc výraznej typ, myslím jako chováním, že jsem spíš uzavřená do sebe. Tím, jak vypadám, to umím být zas výrazná dost. Každopádně to mě na tom bavilo, že jsem si trochu hrála, že jsem někdo jinej, jenže vlastně jsem se spíš možná jen nebála být konečně sama sebou, jako že takhle bych se vlastně chtěla chovat i normálně, kdybych na to měla. A to ti tohle právě umožňuje...*“ (Alena)

Svou zkušenost má také Beáta. „*My s holkama pořád řešíme kluky, jenže se nám líbí vždycky ti větší kluci, co chodí vejš a ti si nás nevšímají, protože jsme pro ně malý holky. Tak proto já jsem ráda chodila na ten chat a nebála jsem se tam lidem napsat, protože jsem klidně mohla říct, že je mi víc a najednou jsem se mohla bavit s kým chci. Měla jsem z toho dobrej pocit, vždycky se mi to vlastně líbilo, až než se stalo tohle, že jsem udělala chybu a dala jsem to svoje číslo.*“ (Beáta)

Na druhou stranu v situaci Evy nebo Filipa by anonymita byla vnímána pozitivně, tedy spíše jako **ochranná ruka** nad obětí.

„*Když jsem zjistila, že jsou ty fotky venku, cítila jsem se hrozně. A cítila bych se tak určitě, i kdybych to věděla jenom já, že jsou moje, ale bylo to o to horší, že na některých byl zřetelně vidět můj obličej. Na některých ani tolik ne. Říkala jsem si, kdybych tak aspoň mohla změnit tohle...*“ (Eva)

Pro Filipa byla anonymita pozitivním faktorem jeho zkušenosti, ale sám zároveň zmiňuje uvědomění její vrtkavosti.

„*Jak jsem pak začal na tý nový škole, tak to bylo až zvláštní. Plno lidí o mně a o tý fotce nic nevědělo, to poznáš, když to ty lidi třeba ví a jen dělaj, že ne. Cítil jsem se víc v bezpečí, přestože to vlastně bylo úplně cizí prostředí, ani jsem tam neměl kámoše. Ale stejně jsem se bál, kdy se to zlomí.*“ (Filip)

Anonymita je často spíše pocit než reálný stav věci. V dnešní době, se současnými technologiemi, je třeba být pokročilý uživatel, pokud chcete být v on-line světě doopravdy anonymní. Na pocit anonymity bychom proto neměli nikdy spoléhat a měli bychom se raději chovat tak, jako bychom ji neměli.

Splynutí s davem

Z výpovědí respondentů jsem jako důsledek prožitých událostí vyčetla touhu zapadnout, splynout s davem, a to vědomou i nevědomou. V teoretické části jsem již psala o velkém vlivu vrstevníků, o tlaku okolí spojeném s dospíváním.

Cecilka pocítovala dopady negativní zkušenosti dlouhodobě, hlavně na její psychiku. Snaha o splynutí s davem byla z její strany rezignace.

„Taky si myslím, že mě to naučilo dělat, že se nic neděje. Nepříjemných incidentů bylo více a když člověk ukáže slabost je to ještě horší.“ (Cecilka)

Je zajímavé, že tento důsledek se projevil i u osoby jako je Alena, která, ač stále velmi mladá, má již nějakou dobu dost pevně daný a vyhraněný vkus, který ji vždy odlišuje od ostatních a obyčejně s tím nemá problém. I ona popsala, že po negativní zkušenosti, kterou si prošla, se snaží „držet zpátky“.

Tento jev zmínili všichni respondenti. Davidovi šlo především o jeho tým. *„Nechtěl bych o tohle přijít, mam tam svoje místo a ti kluci mě berou, ale prostě vim, že by nejspíš stačil nějaký blběj drb a mohli by se ke mně obrátit zády, tak to prostě je. Takže je lepší, že je to už celý pryč, i když byl XY (Davidův abuzér) fajn a rozuměli jsme si. Pro mě je teď důležitý prostě zapadnout a být v klidu.“ (David)*

Filip a Eva byli v podobné situaci. Hlavně pro ně bylo splnutí s ostatními něco, po čem toužili, což ostatně souvisí i s výše zmíněným tématem anonymity.

„Já jsem byl rád, že se mi najednou ulevilo. A tak jsem toho musel využít a fakt jsem se snažil být na všechny milej a přátelskej, ale zároveň nebýt moc vidět, prostě dělat, co ostatní.“ (Filip)

Ztráta důvěry

Pochopitelným důsledkem negativní zkušenosti je ztráta důvěry. Všichni respondenti se dostali do pozice, kdy byli velmi zranitelní. V odpovědích respondentů zazněla tři podtémata, související s důvěrou: sebedůvěra, důvěra k okolí, důvěra k autoritám.

Být v pozici oběti není nikdy jednoduché, ale je to o to těžší, pokud si přijdete zároveň jako spolupachatel. **Sebedůvěra** byla narušena, několik respondentů naznačilo nízké mínění o vlastní osobě, zazněla i sprostá slova. Zaznamenala jsem sebelítost a zároveň výčitky.

„Dlouho jsem si myslela, že lidi určují moji hodnotu podle mého těla. A pár let tomu tak i bylo.“ (Cecilka)

Narušení **důvěry v okolí** bylo zmíněno od všech respondentů, nejčastěji byli zmiňováni spolužáci, vrstevníci. U Evy, Aleny a Davida se jednalo o zkušenost, která je nyní součástí jejich vztahové minulosti. Všichni tři toto uvědomění zmínili, respektive ho projektovali

ve svých odpovědích na otázky, které se týkaly ovlivnění jejich osobního života prožitou událostí.

„Právě tenhle kluk, pro kterého ty fotky byly, byl můj poslední vztah. Nerozešli jsme se nijak ve zlém, takže to pro mě byla nečekaná rána pod pás. Já ho zkusila ohledně toho konfrontovat, on mi tvrdí, že to neudělal, že ty fotky nezveřejnil on. Vypadal, že to myslí vážně, ale nevím, co si o tom mam myslet. Každopádně zatím pořád nedokážu důvěřovat tak, abych mohla navázat nový vztah.“ (Eva)

„Já jsem měl radost, že mam s kým pokecat, snad o všem, co mě kdy zajímalo, a kolikrát to byly debaty na hodiny... Ale nakonec se to akorát obrátilo proti mně, tak jsem teď opatrnější a třeba radši mluvím o obyčejnejch nezajímavejch věcech, ale zas se v tom kolektivu cítím dobře, a to je pro mě důležitý.“ (David)

Další projevené zklamání bylo směřované k autoritám. Ač se u dospívajících může někdy zdát, zvláště když akorát prochází začátkem puberty, že autoritami opovrhují, stále na ně spoléhají a ve chvíli, kdy se ocitnou v náročné životní situaci a potřebují podpořit, může snadno dojít ke ztrátě **důvěry k autoritám**, jestliže se jim této podpory nedostane.

Alena je ještě na základní škole, stejně tak dívky, které ji šikanovaly. *„Mě ani nenapadlo to třeba říct učitelce, protože občas se něco děje, občas se tu i někdo popere a skoro nikdo s tím nikdy nic nedělá. Navíc ty holky to zatím asi nikde nerozhlásily, co mi udělaly, ale mohly by...“ (Alena)*

Eva, která je oproti tomu už starší a svoji situaci řešila s autoritami ve škole i se svými rodiči, zažila také určité zklamání. *„Já jsem byla dost vystrašená už tak a vlastně neustále mě ještě někdo káral. Ve škole i doma, nikdo se mi nedokázal podívat do očí, všichni koukali do země a já to cítila, jak se za mě stydí. Víím, že bych měla být hlavně vděčná, že se to vůbec snažili řešit, ale cítila jsem se hodně ponížene... a taky ukřivdění.“ (Eva)*

Typy reakce

Dalším tématem, které jsem popsala, jsou „typy reakce“. Původně jsem toto téma chtěla pojmenovat „typy obrany“, ale došlo mi, že v případě mých respondentů můžeme popsat v podstatě spíš postoj, se kterým situací uzavřeli, nebo se kterým prozatím skončili. Podtémata jsem označila jako „úprk“ a „rezistence“, s tím, že častější byl „úprk“.

Ve fázi rezistence se momentálně nachází Alena, pro kterou je situace ještě poměrně čerstvá a zmínila, že vlastně ještě není úplně uzavřená. Alena zatím stále váhá, na koho se obrátit, jak jsem již jednou zmínila, kromě mě se se situací zatím nikomu nesvěřila. Zatím se snaží zachovat klid a vyčkává. V jejím případě by byl „úprk“ složitější, jelikož abuzéři z online prostoru jsou zároveň osoby z jejího blízkého okolí. Také Eva se snaží vytrvat a věří, že je to nejhorší už za ní. Cecilka bojovala s nálepkami, kteří ji přisuzovali druzí. Následkem špatných zkušeností měla zkreslenou představu o sobě samé a své hodnotě.

„Ze začátku jsem to nechávala být. Takže jsem se točila kolem kluků a panovali různé pomluvy a řeči. Pak jsem našla člověka, co kromě mého těla chtěl poznat i co mám v hlavě...“ (Cecilka)

Částečně odolávající je Filip, jehož situace online zároveň úzce souvisela s jeho osobním životem a reálným okolím. V tomto ohledu mu téměř nic jiného než rezistence nezbylo. Zároveň měl ale jedinečnou příležitost k „úprku“, jelikož krátce po incidentu změnil prostředí přechodem na novou školu.

„Úprk“ zvolili ostatní tři respondenti. Beáta k tomu byla „donucena“ svými rodiči, kteří začali situaci řešit a přerušili kontakt s abuzérem, resp. ho obeznámili o tom, že o situaci vědí a že nebudou váhat podniknout další potřebné kroky, pokud by jejich dceru nenechal na pokoji. Cecilka sama raději přerušila kontakt. Také David se raději dohodl se svým *kamarádem* z fóra, že bude nejlepší, když oba na celou věc zapomenou a už se nebudou nikdy kontaktovat.

Jaká je zkušenost dospívajících se sexuální výchovou? Jsou dospívající informováni o sexuálním chování online a případných rizicích?

V druhé části této podkapitoly, definované druhou výzkumnou otázkou, byla definována pouze dvě témata, která jsem nazvala „nedostatek informací“ a „vnímání prevence“. Vzhledem k tomu, že odpovědi na dílčí otázky nebyly tak obsáhlé a v mnohém se shodovaly, nedošlo k vytvoření dalších témat.

Nedostatek informací

Všichni respondenti se shodují, že vnímají nedostatky v sexuální výchově, a to především v rámci školního vzdělávání. Zároveň uznávají, že pokud by nedošlo na situace,

v jakých se ocitli, možná by tuto myšlenku nikdy neměli. Až zpětnou reflexí a dodatečným vyhledáváním informací tedy docházejí k poznání, že by bylo dobré, aby sexuální výchova měla své místo v osnovách vzdělávání a bylo jí věnováno více pozornosti. Tuto myšlenku vyjádřili především starší z respondentů – Cecilka, Eva, Filip.

„Rozhodně to (=sexuální výchova) není dostačující. Myslím, že teď po uvedení filmu V síti se to zlepšilo. Ale v mém dětství tomu tak nebylo. Nikdo nám neřekl, že se takové věci dějí. Že nás někdo může takhle ovládnout a později ublížit. (...) Žádné obecné pojetí o sexu z lásky. Žádná prevence pohlavních nemocí. V pubertě z toho má každý srandu, ale kdyby se to bralo více vážně, kolik lidí by nemělo třeba AIDS nebo podobné nemoci. Myslím, že i obecně se málo mluví o sexuální zneužívání. Děti často ani neví, že si mají říct o pomoc. A komu...“ (Cecilka)

Mladší Alena a Beáta odpověděly stručněji, sexuální výchovu vesměs neměly, nebo měly, ale o sexu nebo sexuálním chování se prakticky nic nedozvěděly.

„My jsme měli sexuální výchovu, bylo to jako součástí občanky. Popravdě to byly asi jenom dvě hodiny a moc si toho nevybavuju, bylo to spíš o pubertě a dospívání. (...) O chování na internetu jsme si trochu říkali v klubu, ale asi by to mohlo být ještě lepší, ty informace.“ (Beáta)

Vnímání prevence

Dle mého názoru by prevence měla být základem, automatickou součástí vzdělání. Víím, že dnes už existuje mnoho programů, které se prevenci rizikového chování online věnují, ale z výpovědí dětí a dospívajících (nejen respondentů, kteří se účastnili tohoto šetření), se kterými já pracuji nebo jsem v minulosti pracovala, víím, že je stále mnoho škol, které tyto programy nevyužívají. Toto téma má dílčí kategorie „potřeba prevence“ a „pocit nevyhnutelnosti“.

Respondenti se shodují, že **prevence je potřeba**. Dva ale také zmiňují, že si uvědomují, že to není někdy lehké, donutit třídu 30 dětí dávat pozor a brát téma o sexu vážně.

„Nebudu lhát, já si vybavuju jednu takovou hodinu, co se trochu týkala sexu a ochrany a tak... No moc si z ní právě nepamatuju, zato víím, že všichni kluci potřebovali vyzkoušet, kolik vody se do toho kondomu fakt vejde. V té třídě byl totální chaos a všichni dělali kraviny...“ (David)

„Já nevím, jestli by mi to reálně zabránilo udělat to, co jsem udělal. Ale možná jo, možná by stačilo to upozornění, nějaký odstrašující případ. Rozhodně by to ničemu neuškodilo. A hlavně dneska vim, že jsou lidi, co zažijou něco podobného jako já, ale vyváznou mnohem hůř.“ (Filip)

Druhé podtéma nazvané „**pocit nevyhnutelnosti**“ dle mého trochu souvisí s výše zmíněným podtématem o ztrátě sebedůvěry. Těžko říct, jaký postoj by tito respondenti měli, nebýt jejich negativní zkušenosti v online prostoru, ze své stávající pozice ale někteří vnímají určitou nevyhnutelnost toho, co je potkalo. Zatímco např. Filip pouze naznačil tuto možnost, že by možná jednal stejně, i kdyby měl více informací, Alena má pocit, že svojí situaci nebo její období by se nevyhnula.

„Já si myslím, že by k něčemu takovému stejně došlo. Ono jedna věc je, že já opravdu na ty stránky chodila ráda a cítila jsem se tam dobře, sebejistě. I když jsem tam nepsala úplně často něco o sobě, tak jsem zas ani nebyla nějak opatrná. A navíc ty holky, když tohle chtěly udělat a ublížit mi, našly by si něco jiného.“ (Alena)

„Ani náhodou není v pořádku, že bývalý přítel ty fotky zveřejnil. Nebo kdokoli to teda udělal, když tvrdí, že ne on... Ale jsem i naštvaná na sebe a je pravda, že udělat takovou věc je nerozumný a člověk musí s tímhle rizikem počítat. Každý, kdo udělá to, co já, i když je to pro člověka, kterému důvěřuje, by to měl dělat s vědomím, že fakt stačí málo a ten člověk může zamíchat s vaším osudem. Zvláště když jste mladý, tak je velká pravděpodobnost, že ten vztah nevydrží a nikdy nevíte, jak to dopadne...“ (Eva)

Závěr

Cílem této práce bylo teoreticky přiblížit sexuální chování dospívajících v online prostoru a prakticky identifikovat společná témata negativních zkušeností dospívajících. V teoretické části popisují jednotlivé složky tohoto tématu – dospívajícího, sexuální chování, online prostor. Dospívání je jedním z nejnáročnějších životních období. Musíme na dospívající dohlížet a být připraveni podat pomocnou ruku, i když to většinou vypadá, že oni o ni nestojí.

Praktická část obsahovala výzkumné šetření kvalitativního charakteru. Ač jsem s tímto typem bádání neměla velké předchozí zkušenosti, o to více jsem se snažila vše udělat co nejpečlivěji. Zvolená metoda vyhodnocení byla tematická analýza, v rámci které se mi podařilo identifikovat 6 témat, kterými byli anonymita, splynutí s davem, ztráta důvěry, typy reakce, nedostatek informací a vnímání prevence. Zkušenosti respondentů byly odlišné, ale v mnohém se shodovaly. Mezi nejčastější jevy patřilo velmi nízké sebevědomí jako důsledek negativního prožitku, potíže důvěřovat dalšímu člověku a překvapivě také rozhořčení nad nedostatečnou prevencí a sexuální výchovou obecně.

Žádný z příběhů respondentů neskončil přímo pozitivně a žádná z obětí se nikomu dobrovolně nesvěřila. Důvěra k ostatním lidem byla naopak ve všech případech více či méně narušena. Ač počet respondentů nebyl velký, myslím, že byl odpovídající vzhledem k rozsahu bakalářské práce. Dospívající, se kterými jsem rozhovory dělala, vnímají velké nedostatky ve výuce sexuální výchovy v České republice. Ač výzkumná otázka zaměřující se na sexuální výchovu a prevenci a její podtémata nebyla tolik obsáhlá, bylo to téma, které téměř všichni respondenti zmínili opakovaně. Já osobně nemohu jinak než souhlasit a doufám, že se v tomto ohledu jako společnost posuneme kupředu.

Seznam použité literatury

AUGUSTYN, J. Sexualita v našem životě – Průvodce při poznávání a formování vlastní sexuality. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. ISBN 80-7192-917-4.

BERGER, Z., BRZEK, A. Průvodce sexualitou člověka. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. ISBN 80-04-25814-X.

BOYATZIS, R. E. Transforming Qualitative Information: Thematic analysis and Code Development. SAGE Publications Inc, 1998. ISBN-13 978-0761909613.

ČAČKA, O. Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-060-0.

GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

GAVORA, P., JÚVA, V. Výzkumné metody v pedagogice: příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-15-X.

GRUDZINSKAS, A., Jr., JUDGE, A. Adolescent Sexual Behavior in the Digital Age: Considerations for Clinicians, Legal Professionals and Educators. New York: Oxford University Press, 2014. ISBN 978-0199945597.

HEJCMANOVÁ, L. a kol. Preklinická pediatrie. Praha: Galén, 2003. ISBN 80-246-0690-9.

HENDL, J. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

JIROVSKÝ, V. Kybernetická kriminalita: nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1561-2.

KONEČNÝ, Š. Fenomén lhaní v prostředí internetu. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5488-2.

KOPECKÝ, K., SZOTKOWSKI, R., KREJČÍ, V. Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4861-9.

KRČMÁŘOVÁ, B. Děti a online rizika. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012. ISBN 978-80-904920-2-8.

KULHÁNKOVÁ, H., ČAMEK, J. Fenomén Facebook. Kladno: BigOak, 2010. ISBN 978-80-904764-0-0.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie. 2., aktualizované vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

MACEK, J. Poznámky ke studiím nových médií. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2013. 199 s. ISBN 978-802-1065-284.

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2.

NIELSEN SOBOTKOVÁ, V. a kol. Rizikové a antisociální chování v adolescenci. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4042-3.

ROZEHNALOVÁ, M. Co se skrývá za sexem dospívajících?, aneb, Prevence rizikového sexuálního chování mládeže a jeho následků. Praha: CEVAP, 2005. ISBN 80-902898-8-6.

ŠEVČÍKOVÁ a kol. Děti a dospívající online: Vybraná rizika používání internetu. Praha: Grada, 2015. Psyché (Grada). ISBN: 978-80-347-5010-1.

ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří. 1. Praha: Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-308-0.

VAŠUTOVÁ, M. Pedagogické a psychologické problémy dětství a dospívání. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2005. ISBN 80-7042-691-8.

WEISS, P. a kol. Sexuologie. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2492-8.

Internetové zdroje

ALLEN, M. Sean Parker unloads on Facebook: “God only knows what it's doing to our children's brains”. In: Axios. 2017. [online]. [cit. 2021-02-20]. Dostupné z: <https://www.axios.com/sean-parker-unloads-on-facebook-2508036343.html>.

BERSAMIN, M., et al. Parenting practices and adolescent sexual behavior: A longitudinal study. In: Journal of Marriage and Family. 2008. [online]. [cit. 2021-02-26]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/26808207_Parenting_Practices_and_Adolescent_Sexual_Behavior_A_Longitudinal_Study.

BLAŽEK, Z. Vznik a historie Facebooku. In: Zdeněk Blažek. [online]. Publikováno: 10. 10. 2015 [cit. 2021-02-20]. Dostupné z: <https://www.zdenekblazek.cz/vznik-a-historie-facebooku/>.

BRAUN, V., CLARKE, V. Using thematic analysis in psychology. In: Qualitative Research in Psychology, 2006. s. 77-101. [online]. [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/235356393_Using_thematic_analysis_in_psychology.

CESNET. Karlova univerzita, Ústav výpočetní techniky, Stručně o internetu a k čemu se dá použít. [online]. [cit. 2020-10-20]. Dostupné z: <https://www.cesnet.cz/>.

ČERMÁK, M. #instantní svět. Češi objevují krásu Instagramu. In: Reflex. 2012. [online]. [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <http://www.reflex.cz/clanek/zpravy/47339/instantni-svet-cesi-objevuji-krasu-instagramu.html>.

HEJZLAROVÁ, E. Typy analýz v kvalitativním výzkumu. Kurs „Kvalitativní výzkum“. Univerzita Karlova, realizováno 18. 4. 2018 [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/505600/mod_resource/content/1/09_Typy%20analýz_2018.pdf

i-Bezpečná škola. Rizika sociálních sítí a co by děti měly vědět. Metodický materiál. [online]. [cit. 2020-10-18]. Dostupné z: <https://www.kvetnak.cz/dt/43de9067b8.pdf>.

JONÁŠOVÁ, I., SIRIUS. O psychosexuálním vývoji u dětí. In: Šance dětem.cz: youtube kanál [online]. Praha: Sirius, 2011-, publikováno: 01. 03. 2014 [cit. 2020-11-11]. ISSN 1805-8876. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=yjZFOcAk3Yo>.

JONÁŠOVÁ, I., SIRIUS. Rizikové sexuální chování [Rizikové chování dítěte]. In: Šance detem.cz [online]. Praha: Sirius, 2011-, publikováno: 15. 04. 2012, aktualizováno: 12. 03. 2021 [cit. 2021-03-15]. ISSN 1805-8876. Dostupné z: [/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-ditete/rizikove-sexualni-chovani.shtml](http://cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-ditete/rizikove-sexualni-chovani.shtml).

JONÁŠOVÁ, I. Rizikové chování ve školním prostředí - Rizikové sexuální chování. In: Co dělat, když – intervence pedagoga [online]. Praha: MSMT, 1999/2015. [cit. 2021-02-04]. Dostupné ve formátu pdf z: <https://www.zs-studanka.cz/file/4790/18-priloha-18-riziikove-sexualni-chovani-2-.pdf>.

KUSÁK, M. Formy rezistence vůči mobbingu a jejich účinnost: Tematická analýza. Brno: Masarykova univerzita, 2012. Diplomová práce. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/lfjuc/Diplomova_prace_Kusak_Martin.pdf

LOBOTKA, A. Jakou podobu může mít kyberkriminalita? – část 3. In: SMART LAW [online]. [cit. 2020-11-06]. Dostupné z: <https://www.smart-law.cz/blog/jakou-podobu-muze-mit-kyberkriminalita-cast-3>.

MACDONALD, T. K., et al. Alcohol, sexual arousal, and intentions to use condoms in young men: Applying alcohol myopia theory to risky sexual behavior. In: Health psychology. 2020. [online]. [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/12449619_Alcohol_sexual_arousal_and_intentions_to_use_condoms_in_young_men_Applying_alcohol_myopia_theory_to_risky_sexual_behavior.

MCCORMICK, E. Instagram Is Estimated to Be Worth More than \$100 Billion. In: Bloomberg. 2018. [online]. [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-06-25/value-of-facebook-s-instagram-estimated-to-top-100-billion>.

MACEK, Jakub. Kyberprostor (Cyberspace). In: Revue pro Média. [online]. [cit. 2020-11-13]. Dostupné z: <http://rpm.fss.muni.cz/Revue/Heslar/kyberprostor.html>.

POTARD, C., et al. The influence of peers on risky sexual behaviour during adolescence. In European journal of contraception and reproductive health care. 2008. [online]. [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/23288632_The_influence_of_peers_on_risky_sexual_behaviour_during_adolescence.

SPILKOVÁ, J. Sexualita na internetu. Psychiatrie pro praxi, 2009. [online]. [cit. 2021-03-06]. 10(2): s. 83-84. ISSN: 1803-5272. Dostupné z: https://www.psychiatriepropraxi.cz/artkey/psy-200902-0007_Sexualita_na_internetu.php.

SYSTROM, K. What is the history of Instagram. In: Quora, 2010. [online]. [cit. 2021-02-20]. Dostupné z: <https://www.quora.com/Instagram/What-is-the-history-of-Instagram>.

TANKOVSKA, H. Instagram: Global age group. Statista. 2021. [online]. [cit. 2021-02-09]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/325587/instagram-global-age-group/>.

TANKOVSKA, H. Top 15 countries based on number of Facebook users. Statista. 2021. [online]. [cit. 2021-02-09]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/268136/top-15-countries-based-on-number-of-facebook-users/>.

TANKOVSKA, H. Youtube. Statista. 2021. [online]. [cit. 2021-02-09]. Dostupné z: <https://www.statista.com/topics/2019/youtube/>.